

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

УДК 37.03:51:502:61:811.161.2(075.2)

В 68

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)*

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

Л. Андрушко, О. Ліннік, О. Пасічник, А. Панченков, О. Пустовий, О. Романюк,
А. Ткаченко, М. Товкало, Х. Чушак, Р. Шаламов, О. Шиян, Р. Шиян

*За Типовою освітньою програмою,
розробленою під керівництвом Шияна Р. Б.*

ОСВІТНІ ГАЛУЗІ

(Умовні позначення для вчителя)

Мовно-літературна

Технологічна

Математична

Соціальна і здоров'я-
збережувальна

Природнича

Громадянська
та історична

Інформатична

Волощенко О. В.

В 68 Я досліджую світ : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед.
освіти (у 2-х част.). Ч. 2 / О. В. Волощенко, О. П. Козак,
Г. С. Остапенко. — Київ : Світич, 2020. — 144 с. : іл.

ISBN 978-966-8506-31-4

УДК 37.03:51:502:61:811.161.2(075.2)

Медіаматеріали до підручника —
на сайті svitdovkola.org/3

ISBN 978-966-8506-31-4

© Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С., 2020
© Видавництво "Світич", 2020

Любий третьокласнику! Люба третьокласнице!

У новому році у тебе новий підручник, з яким цікаво досліджувати світ. У ньому жевжики продовжують мандрівку Україною. Ти разом з ними подорожуватимеш, дивуватимешся, міркуватимеш, часом помилятимешся, але головне — дізнаєшся нове.

Став запитання і шукай на них відповіді, висувай гіпотези і здійсний дослідження, читай, майструй! Ти відчуєш, що стаєш вправнішим, краще розумієш таємниці довколишнього світу, збагачуєш свої знання і набуваєш нових умінь.

На тебе чекають теми "Світ невідомий", "Світ невидимий", "Приховані можливості речей", "Погода" та "Я — людина".

Пригадай, що означають піктограми на сторінках підручника.

Прочитай самостійно.

Досліди.

Попрацюй у групі.

Зверни увагу.

Прочитай комікс і поміркуй.

Уперед до нових вершин!

Автори підручника

Вивчаючи цю тему, ти:

- ✧ “побуваєш” у Львівській та Миколаївській областях;
- ✧ розкриєш деякі таємниці невідомого світу;
- ✧ з’ясуєш, що таке вітер, і навчишся його бачити;
- ✧ дослідити, які голоси має вітер;
- ✧ дізнаєшся, як поводитися з незнайомими людьми;
- ✧ приготуєш разом з однокласниками та однокласницями медове печиво.

- ✧ Яке свято зобразила художниця? Як ти про це здогадася/здогадалася?
- ✧ Які традиції цього свята зберігають у твоїй родині? Розкажи.
- ✧ До якої групи людей тобі хотілося б приєднатися? Чому?
- ✧ Чи є на малюнку персонажі, яким незатишно? Обґрунтуй свої міркування. Як ти можеш розрадити самотніх людей у свято?
- ✧ Хто з персонажів шукає відповіді на свої запитання? Чому ти так вважаєш?

Дорогою ціною

На Львівщині випало завдання поповнити скриню справжньою монетою. Жевжики трохи тривожилися.

— А раптом знайдемо десь? — не втрачала надії Блискавка.

Усі троє вирушили на пошуки, але жодному з них не поталанило. Побачивши на площі ярмарок, Пузлик промовив:

— Є ідея: продамо жевжоліт і отримаємо монету.

— А як же рухатися далі? — захвилювалася Блискавка.

— Підемо пішки. Заради веселки щастя!

Номул ледь не плакав, але схилив голову на знак згоди.

Блискавка спроектувала голограму-продавчиню, жевжоліт зупинився на порожньому прилавку. Ярмарком ішли бабуся з онукою Яринкою, яка тримала 20 гривень і ніяк не могла обрати сувенір. Аж тут дівчинка побачила те, що її зацікавило.

— Скільки коштує ця штука? — запитала вона.

— 21 гривню, — відповіла продавчиня.

— Віддасте дитині за 20? — усміхнулася бабуся.

— На жаль, не можу.

Яринка поклала на прилавок свою купюру, а бабуся — 1 гривню монетою. І жевжеліт опинився в Яринчиній рукавичці.

Уночі дівчинка прокинулася від тихенького схлипування. То плакав Номул, який лишився у жевжольоті, щоб побачити, куди ж потрапить його улюблена техніка. Дівчинка взяла малюка на долоньку, і він повідав їй усю незвичайну історію. Яринка винесла жевжоліт за хвіртку та спостерігала, як він здіймається в зоряне небо: "Прощавай, Номуле...".

☀ Які риси характеру проявив Номул? А дівчинка?

☀ Що ти відчув/відчула, дізнавшись про рішення жевжиків?

☀ Як би ти повівся/повелася на місці Яринки?

Чому децю нам невідоме?

1. На Пузлика справили неабияке враження фотографії, які він побачив у газеті. “Так це ж Львів! А що ж це за свято, невідоме мені?” – здивувався Пузлик. Що ти можеш розповісти жевжикові про свято, зображене на світлинах?

2. На Різдво Стас і Оля приїжджають до своїх рідних – львів'ян. Традиційно туристи відвідують святковий ярмарок. Там усі радісно вітають одне одного. Прочитай, як саме. Чи знаєш ти, як відповісти на кожне з вітань? Озвуч відповіді.

Merry Christmas!

Христос народився!

Dzień dobry!

Слава Україні!

3. Щороку в Музеї народної архітектури і побуту “Шевченківський гай” відбувається “Свято пампуха”. Тут усі охочі можуть скуштувати традиційну українську страву. Чи знаєш ти, що надає пампухам пухкості й м’якості? Розкажи.

4. Провівши разом з учителем/учителькою дослід, довідайтеся, як ростуть дріжджі.

☀️ Налийте у пляшку 3 столові ложки теплої води.

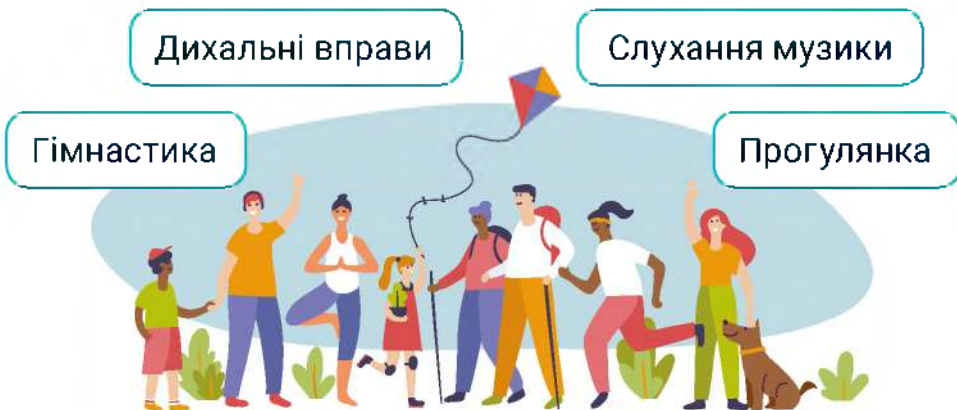
☀️ Насипте у пляшку з водою 1 чайну ложку цукру. Додайте половину пакетика сухих дріжджів. Струсіть пляшку і поставте її в миску з теплою водою.

☀️ Натягніть на пляшку повітряну кульку. Почекайте кілька хвилин. Що ви помітили?

5. На площі Ринок у Львові взимку облаштовують велику ковзанку. Діти охоче її відвідують. Скільки мають сплатити Стас і Оля, щоб покататися на ковзанці, якщо ціна одного квитка – 90 грн?

6. Оля знає, що зміна видів діяльності – один зі способів зняття втоми, але є ще й інші. Прочитай, які саме.

Який із цих способів ти використовуєш найчастіше? Поясни, чому.

7. Оля відвідала майстер-клас із плетіння різдвяного снопа. Залежно від регіону України він має різні назви: дідух, дідо, коляда, колядник, сніп. Довідайся, що символізував дідух, і сплети разом з однокласниками та однокласницями цей різдвяний символ.

Матеріали та обладнання

Сніп пашниці (жита, пшениці, льону або проса), сухоцвіт (деревій, звіробій, мак, верес), груба нитка, ножиці.

Зберіть колоски та сухоцвіти в букет і міцно обкрутіть стебла ниткою, починаючи від суцвіття (ця частина має бути приблизно 10 сантиметрів завдовжки).

Для складання дідуха необхідно 12 пучечків колосків і сухоцвітів. Верхній має бути найпишнішим.

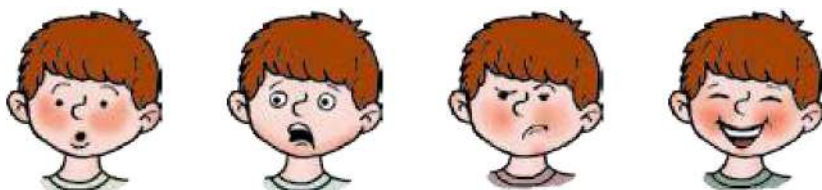
До центрального великого пучка по черзі прикладайте менші й міцно обкручуйте їх ниткою. Сформуєте "хлібне дерево".

Жмут соломи, що залишився знизу, обріжте і розділіть на три частини — "ніжки". Кожну обмотайте ниткою. Коли "ноги" готові — підріжте їх ще раз, вирівнюючи.

Як сприймати невідоме?

1. Під час відвідування Львівської майстерні шоколаду Оля і Стас потрапили на майстер-клас із виготовлення цукерок. Хлопчик спостерігав за роботою шоколятьє, і на його обличчі можна було побачити різні емоції.

Чи були в тебе ситуації, які викликали подібні емоції? Як ти ними керував/керувала? Розкажи.

2. Оля придбала шоколадні фігурки. Яка вартість її покупки?

Як ти вважаєш, чи варто було витратити кошти на таку покупку, зважаючи на її корисність і ціну?

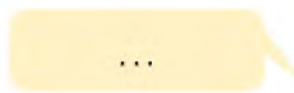
3. Який діалог міг відбутися між шоколятьє та учасником майстер-класу? Відтворіть його.

Я думав, що знаю про шоколад усе, а ви здивували мене!

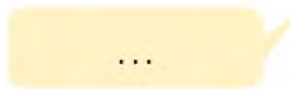

...

Щиро дякую!

...

...

4. На Львівщині в селищі Олесько розташований один із найстаріших замків України. Переглянь відео про Олеський замок і назви факт, який вразив тебе найбільше.

svitdovkola.org/3/media4

5. Діти вирішили відвідати Олеський замок і перевірити факти, які зацікавили їх під час перегляду відео. У маршрутці до Олеська Оля помітила незнайомця, який пильно спостерігав за дітьми. Що слід зробити в такій ситуації? Змодельуйте різні варіанти поведінки.

Якщо тебе переслідує незнайома людина, намагайся триматися людного місця. Зайди до найближчого магазину й зателефонуй близьким або до поліції за номером 102.

6. Аби втамувати спрагу, Стас купив пляшку мінеральної води. Хлопчик довідався, що її розливають на заводі в місті Моршині Львівської області. Обчисли вираз і дізнайся, за скільки хвилин вода потрапляє з родовища до пляшки.

$$560 : 8 - 630 : 10$$

7. Біля міста Старий Самбір діти помітили величезні лопаті вітрової електростанції. “Певно, тут завжди вітряно”, – сказав Стас. Чи погоджуєшся ти з думкою хлопчика? Чому?

Пригадай, до яких джерел енергії належить вітер.

8. Чи можна побачити вітер? На яких малюнках зображено доказ того, що вітер дме? Наведи власні приклади.

Вітер — це рух повітря вздовж поверхні Землі.

9. Оля і Стас обговорювали: вітер — це добре чи погано. Наведи по три аргументи на користь кожної думки.
10. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

по-своєму

Кожен

вітер

дме.

Дізнайся, з якого джерела хлопчик отримав потрібну інформацію.

Угадайте, візерунки з яких куточків України потрапили на нашу ялинку, й отримайте приз!

Як же це дізнатися?

Дивися, візерунки з нашої рідної Опішні!

Тату, ми такий орнамент у школі малювали.
Це яворівській розпис зі Львівщини.

Ти швидко впорався!

Дякую, було цікаво!

☀ Які види українського декоративного розпису ти знаєш? Звідки ти отримав/отримала інформацію про них?

У-у-у-уууу!

Що це так страшно виє?

Не бійся, це вітер змушує звучати різні об'єкти.

ГОЛОСИ ВІТРУ

Свист

1. Візьми тонку гілку, повільно поводи нею вгору-вниз. Чи чути звук?
2. Помахай гілкою швидко-швидко. Що чути?

Завивання

1. Візьми порожню пластикову пляшку, подуй у неї так, щоб з'явився звук.
2. Який саме звук ти почув?

Музика

1. Візьми соломинку для напоїв і розріж її на 5 шматочків різної довжини.
2. Склади їх один біля одного від найкоротшого до найдовшого і з'єднай за допомогою скотчу.
3. Подуй у свій музичний інструмент. Спробуй створити власну мелодію.

Люди приручили вітер і навчили його робити музику.

- ☀ Розглянь зображення українських народних духових інструментів. Поміркуй, які з них використовують для передавання сигналів, а які — для створення мелодії.

Найдовший у світі духовий музичний інструмент — трембіта. Її довжина може сягати від двох з половиною до восьми метрів. Гуцульські вівчарі здавна користуються трембітою як засобом зв'язку в горах. Для них вона є і своєрідним годинником, і телефоном, і радіо.

Морські розваги

Жевжики мали чудовий настрій: скриня поступово наповнювалася необхідними знахідками, а мапа вела їх на морське узбережжя. Тепер жевжоліт прямував до Миколаївської області.

— Дивіться, у скрині засвітився порт у формі риби!

— А я бачив, як чоловік рибалив на Дніпрі. Це просто! Змайструю вудочку і зловлю отакенну рибину! — вихвалявся Номул.

— Будь обережним край води. Давно в нас халепи не було.

— Є ідея — потрібен захисний скафандр, — запропонував Пузлик. — Я знаю, як його створити.

Робота закипіла, і наступного дня Номул вирушив на риболовлю. Лиман був покритий товстим шаром криги, а поодинокі рибалки в темному одязі скидалися на гігантських птахів, які чатують на здобич. Жевжик і собі схилився над ополонкою.

За кілька годин Номул приніс повне відерце риби.

— Можемо зварити юшку! Або насмажити! — виправдовувався жевжик перед друзями.

— Номуле, ти забув, що ми не люди й отримуємо енергію від космічних променів, а не з їжі.

— Це той випадок, коли я хотів би стати людиною! Як не можу сам насолодитися, то подарую таке щастя іншим!

Номул спрямував жевжоліт до сільського подвір'я, поставив маленьке відерце з рибкою на ганок і застосував функцію збільшення об'єктів, аби його подарунок потішив людей.

☀ Як вплинуло на Номула його нове захоплення?

☀ Які уподобання маєш ти і твої друзі?

☀ Поміркуй, що ще зможуть робити жевжики, користуючись винаходом Пузлика.

Чи багато невідомого навколо?

1. Наближаючись до місця зупинки, жевжики побачили багато птахів. Розглянь їхні зображення і скажи, що може об'єднувати цих тварин на одній території.

Лебідь

Мартин

Кулик

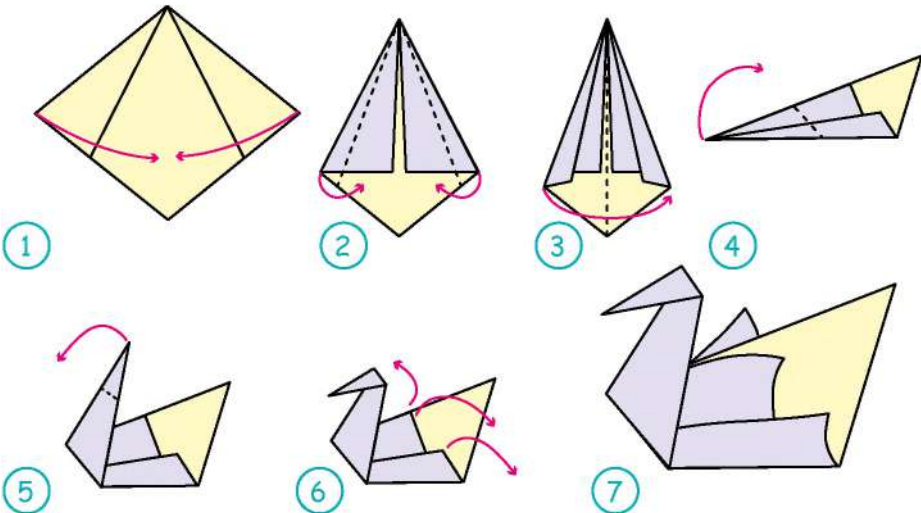

Чапля біла

Завдяки неповторному клімату Кінбурнська коса є місцем гніздування й зимівлі великої кількості птахів. З одного боку косу омивають солоні морські води, а з іншого — прісні води Дніпра.

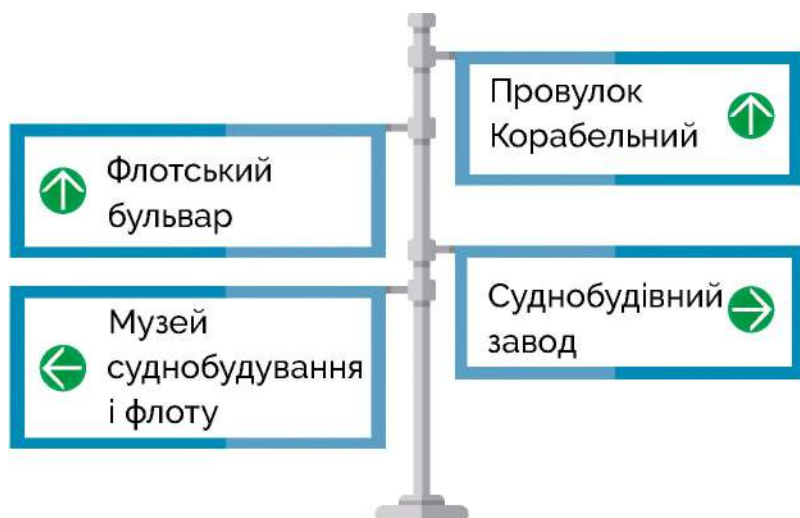
2. Зроби лебедя в техніці оригамі.

3. Про що могли б спілкуватися між собою птахи під час зимівлі на Кінбурнській косі? Інсценізуйте їхню розмову.

4. Під час прогулянки Миколаєвом Денис звернув увагу на "морські" назви. Поміркуй, чому їх у місті так багато.

5. Денис припустив, що Миколаїв – місто кораблів. Для перевірки власної гіпотези хлопчик відвідав Музей суднобудування і флоту. Дениса вразила розповідь екскурсовода про перший корабель, збудований у Миколаєві, – вітрильний фрегат "Святий Миколай".

Скільки місяців будували корабель, якщо розпочали його створення 5 січня, а спустили на воду – 25 серпня того ж року? Обчисли, скільки днів тривали роботи.

6. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

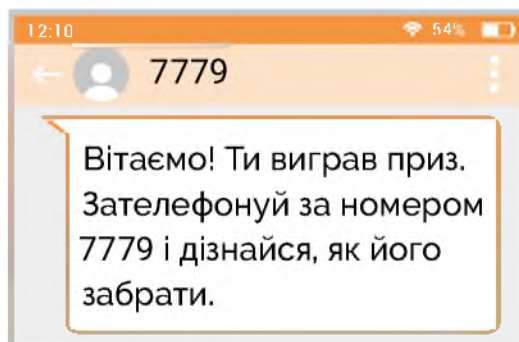

7. Бабуся Дениса пригадала, як у дитинстві вони з друзями грали в "Морський бій", і навчила цієї гри онука. Довідайся в дорослих правила цієї гри і, намалювавши поле на аркуші паперу, пограй у неї зі своїми друзями чи подругами.

		Мій флот										Флот суперника									
Розмісти на полі свої кораблі:		а	б	в	г	д	е	є	ж	з	а	б	в	г	д	е	є	ж	з		
1 x		1									1										
		2									2										
		3									3										
2 x		4									4										
		5									5										
3 x		6									6										
		7									7										
4 x		8									8										
		9									9										
		10									10										

Підказка: так розміщувати кораблі не можна

8. Денис отримав смс-повідомлення. Прочитай його і порадь хлопчикові, як поводитися в такій ситуації.

Пам'ятай: так діють телефонні шахраї!

Не приймай поспішного рішення — перевір інформацію. Для цього звернися до дорослого, якому довіряєш. Найкращий спосіб протидіяти шахраям — ігнорувати їх.

Чи може відоме стати невідомим?

1. Брати Максим і Олег вийшли на невідому місцину. Єгер повідомив мандрівникам, що вони потрапили на територію заповідника "Єланецький степ", тому важливо дотримуватися певних правил. Що мав на увазі єгер? Розкажи.

Природний заповідник — це територія, яка перебуває під охороною держави і створена задля збереження рослинного і тваринного світу.

2. Оскільки взимку всіх тварин, які мешкають на території, побачити неможливо, єгер показав їхні світлини. Як можна об'єднати зображених тварин у групи? Назви ознаки, які допомогли тобі це зробити.

Полоз

Жук-плавунець

Бізон

Лелека чорний

Шпак

Козуля

Дибка степова

П'явка медична

Лисиця

3. Побачити всю красу Єланецького степу можна, пройшовши екологічною стежкою. Найкраще це зробити в період із квітня по жовтень.

Обчисли вираз і дізнайся довжину туристичного маршруту.

4. Єгер похастував гостей трав'яним чаєм і медовим печивом. Разом з однокласниками та однокласницями під наглядом дорослих приготуйте смаколики і влаштуйте чаювання в класі.

Перевір себе

1. Учні 3-го класу вирішили влаштувати Ярмарок добра з виставами та веселими розвагами. Діти намалювали плакати й розвісили їх біля входу до школи. Розглянь дитячі роботи і створи свій плакат.

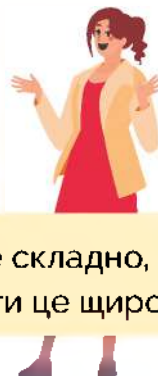

2. Зоряна запропонувала запросити до школи представницю благодійного фонду і взяти в неї інтерв'ю. Ось які відповіді почули від неї діти. Якими могли бути запитання? Сформулюй їх.

Це коли ми щось робимо і нічого не вимагаємо натомість.

Ми допомагаємо безпритульним і хворим тваринам.

Робити добро не складно, головне — робити це щиро.

3. Ярмарок добра планують провести в останню п'ятницю січня. Розглянь календар і визнач, якого числа відбудеться захід.

Січень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

4. Микола разом із бабусею спекли для ярмарку імбирні пряники у вигляді тварин. Утвори групи подібних між собою пряників. За якими ознаками ти це зробив/зробила?

5. Улянин старший брат Денис захоплюється **твістингом**. Під час майстер-класу на Ярмарку добра діти виготовили ось таких кумедних пташок.

Складіть діалог, який міг відбутися між цими іграшками. Інсценізуйте його з другом/подругою.

6. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

завжди

в людині

Добро

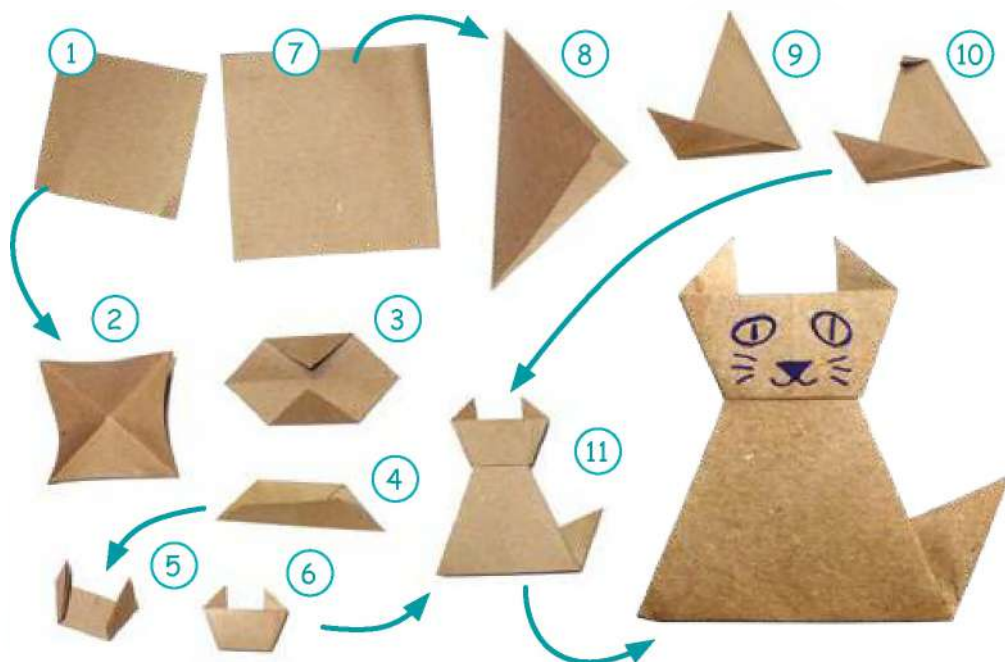
гарне.

7. У Сергія хобі – фотографування. Для Ярмарку добра хлопчик підготував добірку світлин. Розглянь їх і розкажи, яка користь від вітру.

8. Батько Лілі – **піцайб́ло**. Разом із донькою вони приготували для ярмарку 6 піц. Кожну піцу розрізали на 8 однакових частин. На першій перерві шматочком піци почастилися 29 дітей. Скільки частинок піци залишилося?
9. Мирон сказав, що може навчити всіх робити котика в техніці оригамі. Учні підтримали ідею хлопчика. Зроби і ти подібного котика за інструкцією.

- 10. Тітка навчила Єву гри "Камінь, ножиці, папір", у яку любила грати з друзями в дитинстві. Довідайся правила і пограй у цю гру зі своїми однокласниками та однокласницями.

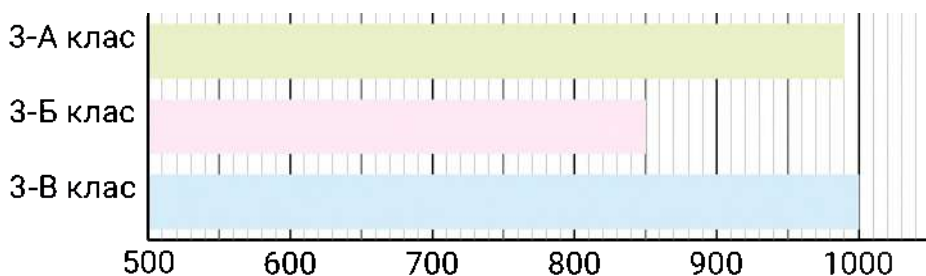

11. Після гри в дітей були різні емоції. Розглянь малюнки й упізнай, які саме.

Чи треба вміти керувати своїми емоціями? Що ти можеш порадити?

12. Учні кожного класу підраховували кошти, які їм вдалося зібрати на Ярмарку добра. Результати вони подали у вигляді діаграми.

 За даними діаграми сформулюй запитання. Постав їх однокласнику чи однокласниці. Послухай відповіді.

- 13. Дізнайся, які завдання були складними для твоїх однокласників/однокласниць. Поміркуйте разом, чому. Порадьтеся, що можна зробити, аби не мати подібних труднощів надалі.

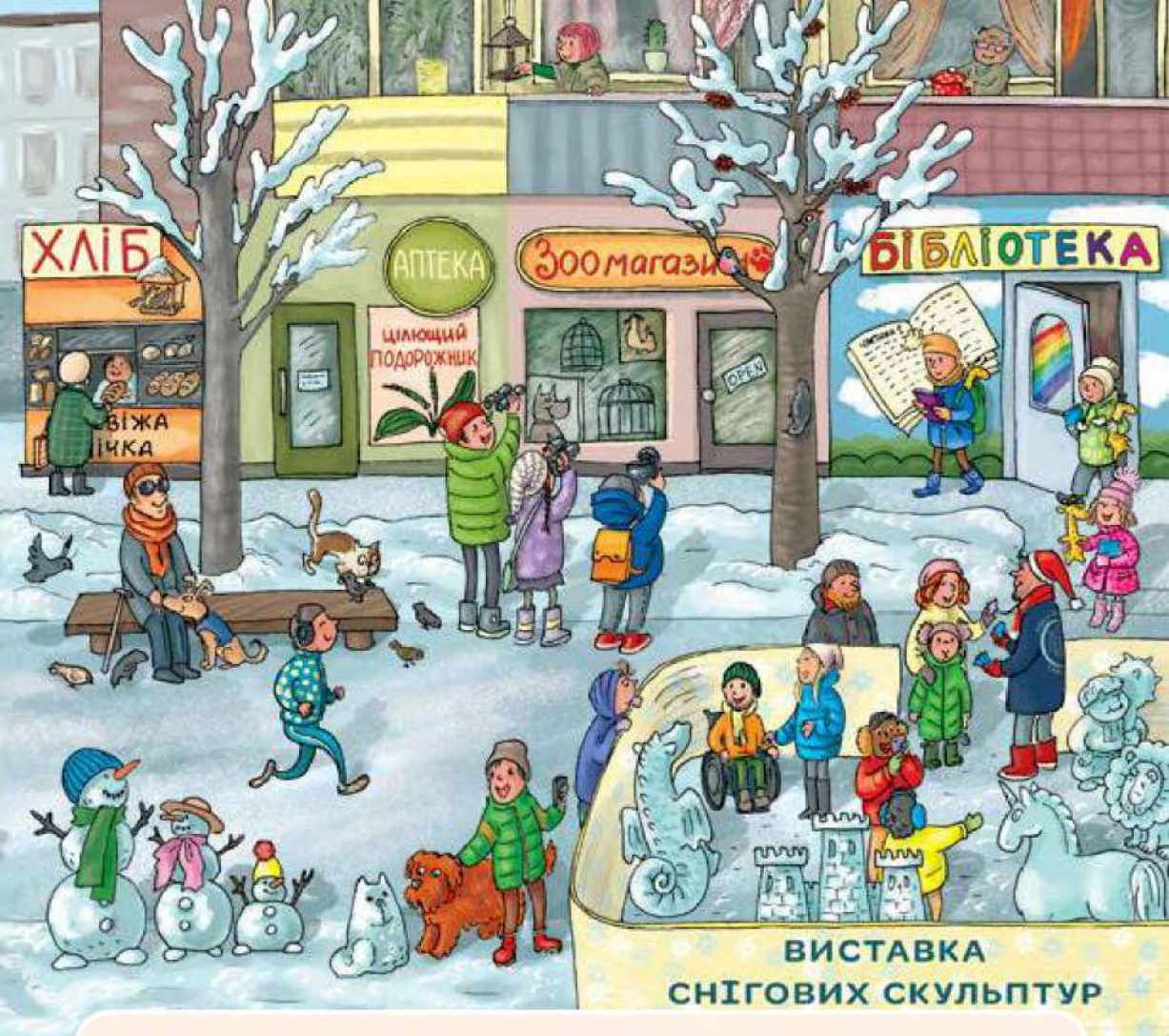
СВІТ НЕВИДИМИЙ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀️ "побуваєш" в Одеській, Полтавській та Рівненській областях;
- ☀️ з'ясуєш, що таке ланцюг живлення, і навчишся його складати;
- ☀️ пригадаєш, як поводитися з безпритульними тваринами, і дізнаєшся, як чинити в разі **бўлінгу**;
- ☀️ виготовиш разом з однокласниками та однокласницями лепбук і зліпиш снігові скульптури.

ВИСТАВКА
СНІГОВИХ СКУЛЬПТУР

- ☀️ Хто із зображених на малюнку персонажів, на твою думку, виявив бажання заховатися від інших? Чому? Чи схвалюєш ти такий учинок?
- ☀️ Які прилади, що дають змогу побачити невидиме людським оком, намалювала художниця? Як ти гадаєш, що хочуть роздивитися за допомогою цих приладів люди, зображені на малюнку?
- ☀️ Який світ захований під снігом?
- ☀️ Які прилади допомагають нам побачити не лише те, що нас оточує? Відшукайте їх на малюнку та назвіть.
- ☀️ Хто на малюнку не бачить світ так, як ми, але сприймає та відчуває його?

Жевжики-рятувальники

Зелепуха була дуже втомлена й розлючена. Вона вигулькнула з трясовини, відчувши близьку здобич — свіженьких жевжиків. Але ті щоразу тікали з-під самого її носа. Наздоганяти їх у засніжених горах і полях ставало дедалі складніше. Треба хоча б щось казкове й чарівне закинути до пащеки. Шлях від Миколаївської до Одеської області пролягав уздовж моря. Зелепуха прислухалася й почула веселий плюскіт і сміх — маленькі русалоньки бавилися на мілині. Це буде легка пожива!

На моніторі жевжольота позначка Зелепухи блимала моторошно близько. Номул увімкнув камеру зовнішнього стеження й побачив, що над морськими русалоньками нависла загроза.

- Друзі, що робити? Треба було б цим бідолахам допомогти.
- Рятуймо їх негайно, Номуле! — заторохтіла Блискавка.

Не було часу вагатися й радитися, тож Номул дав жевжольоту команду випустити ківш. За мить усі троє зникли з-під самого носа Зелепухи. Та тільки зубами клацнула.

Жевжоліт летів над морем. Перелякані русалоньки визирали з повного води ковша. Блискавці так закортіло познайомитися з казковими істотами, що вона випустила із жевжольота драбинку й завела з новими знайомими розмову.

Тим часом Пузлик і Номул дізналися про завдання на Одещині й дуже зраділи — треба зібрати жарти й сміх!

- Посміємося, та ще й поповнимо запаси пального! Уперед!

- ☀ Чи варто було жевжикам ризикувати, допомагаючи русалонькам?
- ☀ Про що Блискавка могла говорити з русалоньками?
- ☀ Придумай, як жевжики збирали жарти й сміх. Чому вони збирають їх саме на Одещині?

Як побачити невидимий світ?

1. Коли жевжики гуляли Приморським бульваром в Одесі, вони почули якийсь дивний стукіт. "Цікаво, хто це в такий морозний день працює надворі? І не видно нікого!" – здивувалася Блискавка. Пузлик мерщій витягнув свій бінокль: "Ось він і став мені в пригоді". Номул пригадав, що читав у книжці про санітара лісу. Кого, на твою думку, побачили жевжики? Що ти про нього знаєш? Розкажи.
2. Тимофію стало цікаво, як дятли добувають собі їжу. Хлопчик почав спостерігати за птахами. Результати спостереження він зафіксував у блокноті.

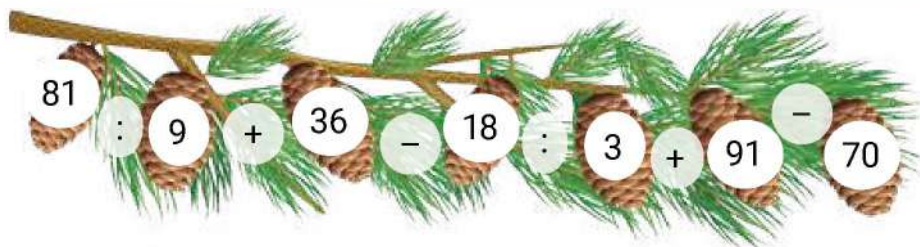

Дятел зриває з дерева шишку, затискає її у стовбурі, сильно б'є по ній дзьобом. Ударами дзьоба дятел розкриває лусочки шишки, витягує і їсть насіння.

Дізнайся, як інші тварини добувають собі їжу взимку.

3. Довідайся, скільки шишок дятел може розбити за день.

4. Після уроків Роксолана разом із подругою Міланою пішли кататися на санчатах на "Трасі здоров'я" в Одесі. Роксолана помітила, що її подруга чомусь засмучена. Розіграй з кимось із однокласників/однокласниць діалог.

Чому ти така сумна?

Ти розповіла вже про це комусь?

З мене сьогодні кепкували старшокласники.

5. До кого ти звернешся, якщо опинишся в подібній ситуації? Розкажи. А що робитимеш, коли побачиш, що ображають когось іншого?

Якщо тебе або когось іншого ображають, принижують чи цькують, обов'язково скажи про це вчителю або батькам.

Про факти булінгу можна також повідомити на Національну дитячу "гарячу лінію": **0 800 500 225**.

6. Роксолана розповіла Мілані, що сніг – чудовий матеріал для ліплення. І показала світлини фігур зі снігу, які вона виліпила разом зі своєю сестричкою. Зробіть власні снігові скульптури.

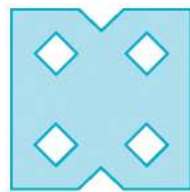
7. Роксолана хотіла зробити сніжинку. Вона складала аркуш навпіл, потім іще раз. Вирізувала у заготовці три отвори. Який орнамент утвориться, коли дівчинка розгорне аркуш?

A

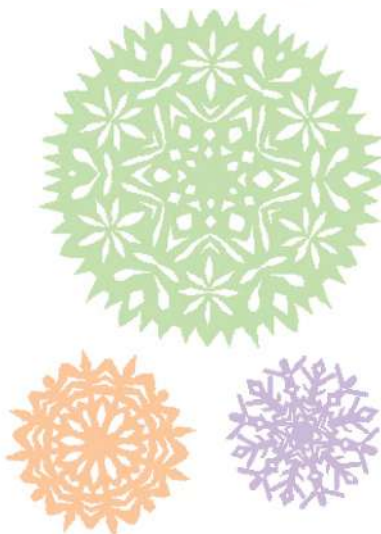
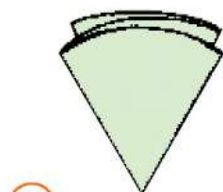
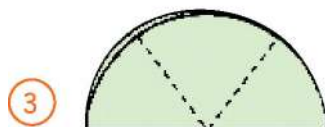
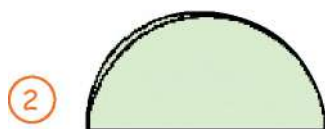
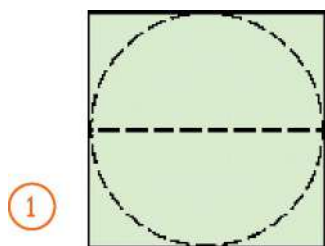
B

B

8. Виріж сніжинку за інструкцією або власним задумом.

Сніжинка складається з кристаликів льоду, з'єднаних між собою так, що утворюється шість променів. Тому всі сніжинки шестикутні.

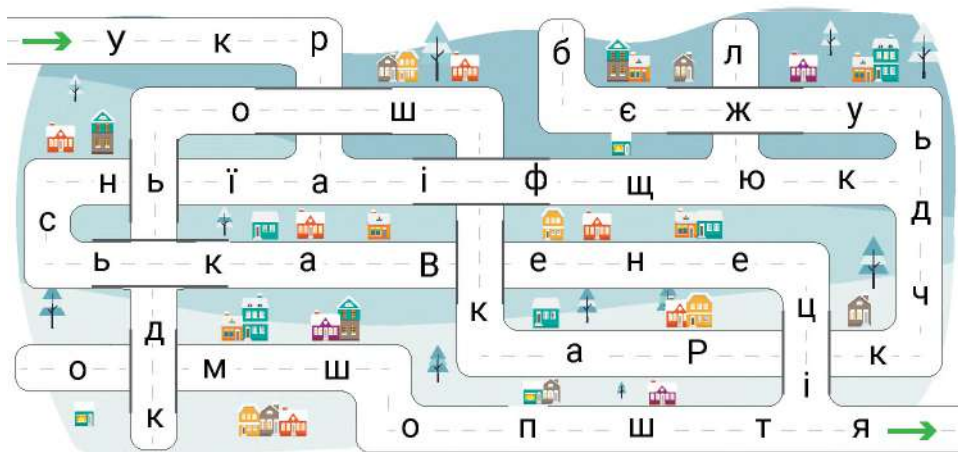

9. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

Які невидимі зв'язки є у природі?

1. Марко разом із батьком приїхали до своєї двоюрідної сестри Олі, яка мешкає в місті Вилковому на Одещині. Пройди лабіринтом і довідайся, як іще називають це місто. Як ти гадаєш, чому воно отримало таку назву?

2. Оля показала братові місто. Визнач тривалість екскурсії.

Початок екскурсії.

Завершення екскурсії.

3. Поблизу Вилкового річка Дунай впадає в Чорне море. Марко поставив сестрі запитання, на які почув такі відповіді. Якими могли бути запитання? Сформулюй їх.
  - ☀ Більшість риб перестає харчуватися й живе за рахунок накопиченого влітку жиру.
  - ☀ Деякі види риб мігрують у тепліші водойми.
  - ☀ Лин, лящ і короп засинають у ямах майже на всю зиму.
  - ☀ Хижі щуки, окуні й судаки полюють на інших риб, які не сплять узимку (плітка, верховодка, йорж).

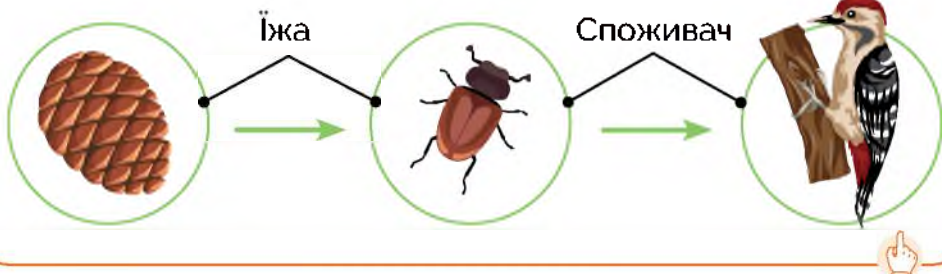

4. Розглянь схему, яку намалювала Оля. Розкажи, хто чим харчується.

- ☀ Чим харчується рачок дафнія?
- ☀ А для кого рачок дафнія є їжею?
- ☀ Хто із зображених тварин – хижак?

Ланцюг живлення (харчовий ланцюг)

5. Дорогою додому діти побачили собаку. Марко хотів його погладити, але Оля зауважила, що це безпритульна тварина. Як треба поводитися, коли зустрічаєте на вулиці таку тварину? Розкажіть.

- ☀ Не наближайся до незнайомої тварини і не намагайся її торкнутися.
- ☀ Не рухайся в бік тварини, не дразни її. Обережно відійди в протилежний бік або сховайся.
- ☀ Собака — це мисливець. Ніколи не тікай від нього, бо він може кинутися за тобою. Не показуй йому, що боїшся.
- ☀ Не годуй чужих тварин і не турбуй їх, коли вони їдять або сплять.
- ☀ Якщо тебе вкусила якась тварина, звернися до лікаря.

6. Анна-Марія поділилася приємними враженнями після відвідин Аккерманської фортеці в місті Білгороді-Дністровському. Дівчинку вразила величезна кількість башт, кожна з яких колись мала своє призначення. Обчисли вираз і дізнайся, скільки башт у фортеці.

$$(720 : 80) + (85 - 360 : 6)$$

7. Павло також відвідав цю фортецю. "Як нам тоді заважали комарі... — почав згадувати хлопчик. — Краще б їх узагалі не було!". Чи погоджуєшся ти з реплікою Павла? Обґрунтуй свою думку.
8. Побудуй ланцюг живлення, однією з ланок якого є комар.
9. За схемою розкажи про взаємозв'язок у природі.

Довідайся, чому говорять, що правда вийде нагору, як олія з води.

☀ Чому хлопчик вирішив сказати неправду? Як би ти вчинив/вчинила на його місці?

Неймовірні гаджети

Відлетівши на безпечну відстань, жевжоліт опустив ківш у море. Русалоньки пірнули у воду й на знак подяки заспівали свою дивовижну пісню. Блискавка подарувала їм мінірадар, який сповіщатиме про наближення всіх казкових лиходіїв. Тут і Номул повернувся із жартами і сміхом — час мандрувати далі!

Номул виголосив абетку аж до літери П — на мапі засвітилася Полтавська область. Жевжоліт пролетів над безкраїми степами, потім уздовж Дніпра на північ, де вночі мерехтіли вогні найбільших міст регіону. Пузлик натиснув на кнопку пульта, скриня відчинилася, й жевжики побачили порт у вигляді невеличкої мисочки.

— Знову щось незрозуміле. Якийсь посуд. Пузлику, шукай інформацію.

— На Полтавщині створюють славнозвісну опішнянську кераміку. Мабуть, треба роздобути саме її.

— Ми до цього готові! Від продажу жевжольота маємо ще 20 гривень, — згадав Номул. — Вирушаємо до крамниці!

— А де ж вони, ті гроші? Я й не згадаю, куди їх поклала. Хто ж знав, що така безглузда річ зможе нам знову знадобитися! — зніжковіла Блискавка.

Добре, що в жевжольоті був гаджет із функцією пошуку речей за описом. Він швидко віднайшов купюру в шухлядці, і мандрівка продовжилася без затримки.

- ☀ Чому Блискавка недбало поставилася до грошей?
- ☀ Чи буває в тебе так, що не можеш одразу знайти потрібну річ? Що слід робити, аби таке не траплялося?
- ☀ Як ти гадаєш, чи буде колись створено гаджет із функцією пошуку речей? Як він працюватиме?

Яку невидиму силу має слово?

1. Жеврики вирішили розважитися й пограти в слова. Вони утворювали ланцюжок зі слів – назв населених пунктів України. Кожне наступне слово мало починатися з останньої літери попереднього. Продовжте цей ланцюжок.

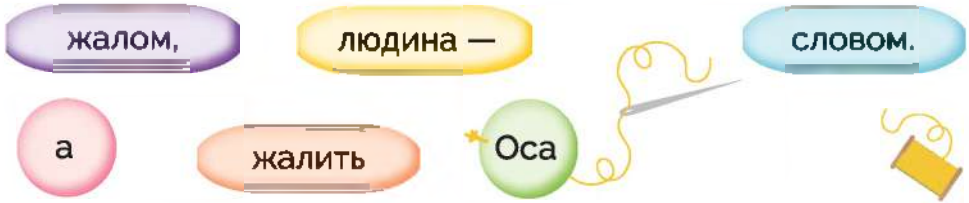
2. Захопившись чудовою грою, жеврики незчулися, як опинилися перед Полтавським драматичним театром імені Миколи Гоголя. Афіша на будівлі заінтригувала їх. Сформулюйте запитання за змістом афіші. Озвуч його.

3. Пригадайте казку Шарля Перро "Кіт у чоботях". Перекажіть казку за зображеними фрагментами. У яких випадках мистецтво слова стало у пригоді головному персонажу?

4. Віднови прислів'я. Як ти його розумієш? Поясни.

5. Розглянь малюнки. Поміркуй, як слова вплинуть на подальші дії персонажів.

Ну й незграба! Невже не можеш зробити як слід?

Яку гарну літеру ти написала!

6. Пригадай ситуації з власного життя, коли слово іншої людини додало тобі сил. Як це було? Розкажи.

7. Решетилівські килими відомі в усьому світі. Вправні майстрині плетуть їх так, що з обох боків полотно виходить однаковим. Для цього потрібні натхнення і багато часу. Якими словами можна надихнути майстриню? А за скільки часу вона створить килим довжиною 2 метри, якщо для виготовлення 10 см полотна їй потрібен цілий день?

8. Виготов власний килимок за інструкцією.

9. Жанна виклала на килимку картки з цифрами 1, 2, 3 і попросила свою подругу Руслану утворити з них усі можливі трицифрові числа. Ось як це зробила дівчинка: 123, 132, 213, 231, 312, 321.

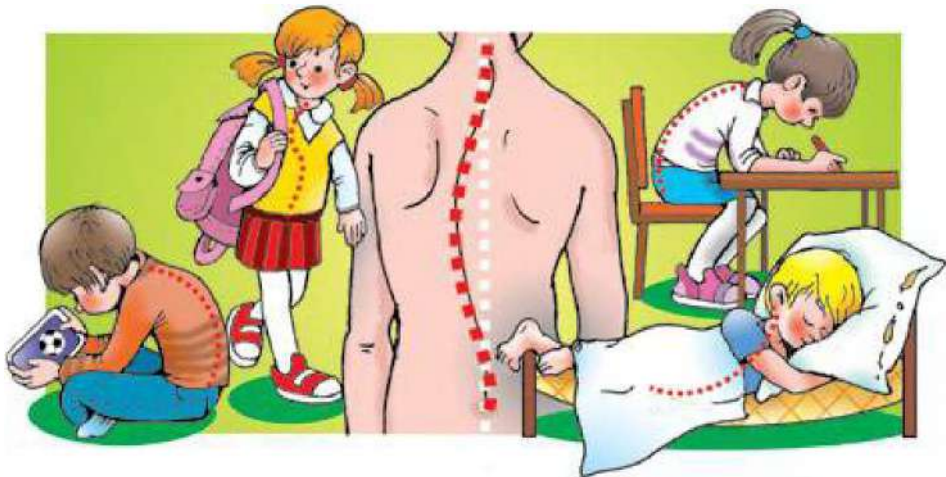

Утвори всі можливі трицифрові числа з цифр 7, 8, 9.

Як невидиме може стати видимим?

1. Упродовж понад 30 років до містечка Кобеляки на Полтавщині приїздили люди із захворюваннями хребта. Заслужений лікар України Микола Касьян лікував їх і навчав запобігати хворобам. Розглянь малюнки і розкажи, які звички людини негативно впливають на її хребет.

2. Аби запобігти розвитку **сколіозу**, регулярно виконуй такий комплекс вправ.

Ляж на підлогу обличчям донизу. На вдих підними догори голову, простягнуті руки та ноги. На видих — повернись у вихідне положення.

Ляж на спину. Стопи постав на підлогу. Вдихаючи повітря, підними корпус і простягни прямі руки вперед. Стеж, аби попереки не відійшли від підлоги.

Повільно присядь, ніби сідаєш на уявний стілець, який стоїть далеко. Стеж, аби коліна не виступали за лінію пальців ніг. Присідаючи, роби видих, підводячись, — вдих.

3. Під час прогулянки Полтавою Майкл побачив, як кіт напав на горобця. Хлопчик урятував пташку й відніс до еколого-натуралістичного центру. З якою метою створюють такі центри? Вислови 5 правдоподібних припущень, використовуючи подані слова.

Напевно ...

Можливо ...

На мою думку ...

Якщо ... , тоді ...

Імовірно, що ...

4. Майкл мав 200 грн, які бабуся дала на продукти. Хлопчик вирішив на решту цих грошей придбати корм для пташок, які перебувають у центрі. Розглянь чек і визнач, скільки коштів витратив Майкл на благодійність. Чи схвалюєш ти вчинок хлопчика? Чому?

Крупа гречана	33.00
Молоко	25.00
Масло	50.00
Хліб	12.00
Корм для птахів	

Сума	200.00

Дякуємо за покупку!
Фіскальний чек

5. Працівниця еколого-натуралістичного центру пані Мирослава зателефонувала Майкловій бабусі, аби подякувати за допомогу. Бабуся була вражена вчинком онука. Інсценізуйте можливий діалог між нею та Майклом.
6. Чи були у твоєму житті ситуації, коли невидиме стало видимим? Розкажи.
7. Який малюнок наступний?

Якийсь дивний вигляд ти маєш сьогодні!

Я беру участь у б'юрдингу! Хочеш зі мною?

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПТАШКАМИ

Матеріали та обладнання

- ☀ Бінокль (що більший зум, то краще);
- ☀ ілюстрований довідник орнітолога;
- ☀ засіб для захисту шкіри;
- ☀ головний убір;
- ☀ маскувальний одяг.

Улаштуйте у класі чемпіонат із б'юрдингу. Для цього впродовж одного тижня спостерігайте за птахами в докiллі, фіксуєчи результати спостережень. У перший день наступного тижня підбийте підсумки і визначте переможця.

Пташки можуть не надто різнитися між собою. Звертай увагу на всі ознаки: розмір, плями, смуги, візерунки, кольори.

Хочу! А що треба робити?

Треба за рік побачити 100 різних пташок, от я їх і шукаю.

Пам'ятка "Як здійснювати спостереження"

Не лякай птахів і не завдавай шкоди їхнім домівкам!

Вивчай заздалегідь інформацію про пташок, яких ти плануєш побачити.

Стеж за кожним порухом гілочок і листочків.

Використовуй бінокль для спостереження на віддалі.

Ідентифікуй пташок за звичками, формою тіла, забарвленням, позою, середовищем існування.

Створи опис кожної побаченої пташки за цими ознаками.

Фотографуй. Це не тільки допоможе створити описи, а й залишиться приємним спогадом і доказом спостереження за птахами.

Згода — буде, незгода — руйнує

Команда жевжиків дружна й винахідлива. Але, як і в людей, у цих казкових створінь трапляються сварки. А це може завадити виконанню завдання більше, ніж зовнішні перешкоди.

— Номуле, чому знову жевжоліт летить боком? У мене від цього голова паморочиться! — незадоволено буркнула Блискавка.

— Ой, яка ти нудна! Треба трохи бавитися. Мені вже набридло весь час рівно летіти. Тільки я один і вдень, і вночі за кермом. А ви з Пузликком лише сидите на дивані, втупившись у мапу. Номуле, туди, Номуле, сюди, — роздратувався жевжик.

— Хто б казав! Ти, коли скощулився, і не таке робив. А ми терпіли та ще й завдання виконували. Якби не я... — завівся й собі Пузлик.

Слово за слово жевжики посварилися так, що перестали розмовляти. А Номул посадив жевжоліт десь у лісах Рівненщини й попередив, що нічого не робитиме, поки дід Оксенник не скаже, хто тут головний. Довелося Блискавці по скайпу викликати діда. Розмова з жевжиками по черзі, а потім і з усією командою разом тривала години дві. А по завершенні друзі обійнялися, попросили одне в одного вибачення й узялися до роботи.

Невдовзі вони поповнили колекцію скрині сонячним каменем — бурштином, який дарує людям щедра Рівненщина.

- ☀ Як ти гадаєш, що сказав жевжикам дід Оксенник? Інсценізуйте можливий діалог.
- ☀ Як ти розумієш прислів'я, яке є заголовком цієї пригоди? Придумай свій варіант заголовка.
- ☀ Чи часто ти сваришся з друзями? Як доходите згоди?

Якою інформацією можна ділитися?

1. Блискавка любила розв'язувати головоломки. Вона взяла 16 сірників і виклала з них два квадрати. А Номул сказав, що можна перекласти 4 сірники й утворити 3 квадрати. Як саме? Продемонструй.

2. Досліди коробку сірників і дай відповіді на запитання.

- ☀ Де виготовляють сірники?
- ☀ Скільки сірників уміщується в одній коробці?

3. Ніна і Неля так захопилися головоломками, що розв'язували їх і на перерві. Неля вирішила зафіксувати емоції подруги і зробила кілька її світлин. Не порадившись із Ніною, вона виклала їх у своєму акаунті в Google, який мама створила їй за допомогою додатку Family Link. Чи правильно вчинила Неля?

4. Якою інформацією не можна ділитися онлайн? Чому?

5. Тимофій та Карина вирішили розпалити “мінібагаття” із сірників. До чого це може призвести? Спрогнозуй.

6. Проведіть у класі **дискусію** “Вогонь – друг чи ворог?”.

Яких правил слід дотримуватися під час дискусії?

- ☀ Поважай думку кожного учасника дискусії.
- ☀ Слухай інших, не перебиваючи.
- ☀ Висловлюйся чітко й лаконічно.
- ☀ Оцінюй думку, а не особистість мовця.

7. Як треба діяти в кожній описаній ситуації? Змодельуйте дії учасників ситуацій та осіб, які стали свідками подій.

Діана поставила телефон заряджатися. Коли через годину вона зайшла до кімнати, то почувала потріскування й відчула неприємний запах.

Мартуся почула, що у школі почалася пожежа, і дуже злякалася. Вона сховалася в кутку класу за шафою і не стала виходити разом з усіма.

Повертаючись зі школи, Максим побачив, як із вікна сусіднього будинку йде дим.

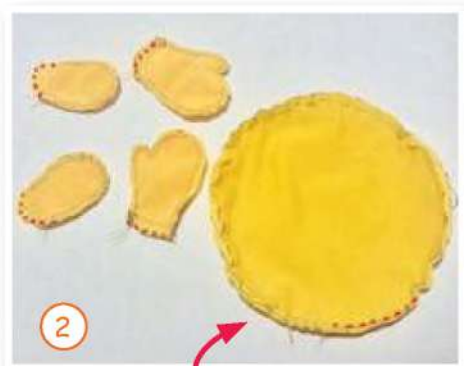
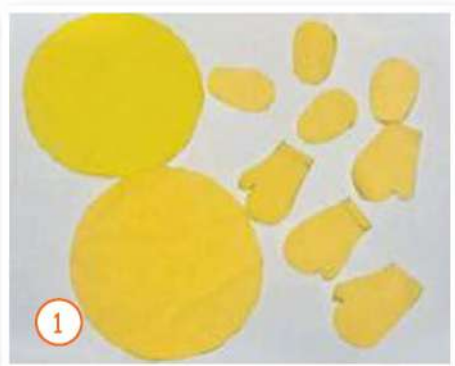

8. 25 лютого Захар прочитав на сайті Рівненської обласної бібліотеки для дітей: “20 березня відбудеться майстер-клас із пошиття м’яких іграшок”. Хлопчик зацікавився подією. Скільки днів він чекатиме на майстер-клас?

Лютий						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Березень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

9. Поший іграшку “Смайлик” за інструкцією.

Шов “Уперед голку”.

Синтепон, вата.

У чому сила подорожника?

1. Пролітаючи над містом, жевжки звернули увагу на металеву споруду. Номул запропонував зупинитися й довідатися, що це. Чи знаєш ти, що це за об'єкт і для чого його створили?
2. Віктор зацікавився, як працює телебачення. Він прийшов на телестудію, де саме знімали сюжет "Подорожник – диво-рослина". Розкажи, що спільного у подорожника із зображеними рослинами.

3. Створіть разом з однокласниками лепбук "Лікарські рослини", дотримуючись наведеного алгоритму.

4. Травниця пані Марія розповідала про цілющу силу подорожника і зауважила, що рослину не варто збирати поблизу автошляхів і промислових підприємств. Як ти гадаєш, чому? Поясни свою думку.
5. Віктор пригадав, як улітку він розбив лікоть і приклав до рани щойно зірване листя подорожника, аби зупинити кровотечу. Проте лікарка сказала, що хлопчик не все зробив правильно. Якого правила надання першої допомоги не дотримався Віктор?

Рану обов'язково треба добре промити. Чистим має бути і листя подорожника. А ще його варто розім'яти, щоб виділився цілющий сік.

6. При появі кашлю пані Марія вживає відвар висушеного листя подорожника. Купуючи дві пачки подорожника, вона дала провізору 100 грн і одержала 58 грн решти. Скільки коштує одна пачка?

7. Вияви закономірність і усно продовж ряд.

8. Прочитай діалог, що відбувся у телестудії між Віктором і оператором Максимом Петровичем.

Як сюжет про подорожника зможуть побачити на екранах телевізорів жителі Рівного?

Спеціальні пристрої перетворюють зображення на **радіохвилі**. Коли телепередача в **ефірі**, то наче "летить" у просторі.

А як сигнал поширюється?

З телевежі антена-передавач транслює його до антени-приймача, що стоїть на будинку.

Телесигнал можуть передавати по кабелю, який тягнеться від головної станції до будинків, або за допомогою **супутника**. Тоді антена-передавач надсилає сигнали в космос. Там, на орбіті Землі, їх ловлять штучні супутники. Вони передають сигнали на **супутникові антени**, а від них сигнал потрапляє до телевізорів.

9. Зобрази у вигляді малюнка чи схеми один зі шляхів, якими інформація потрапляє до телеглядача.

Прочитай комікс. Поміркуй, що таке справедливість.

1

Ми — згряя! У нас усе справедливо!

2

Ці ягідки — для мене!
А ви отам поснідаєте.

3

Стривайте, я перша поїм, бо тут на всіх може не вистачити.

4

5

6

А де ж згряя?..

☀ Як ти гадаєш, чому синичка зрештою лишилася на самоті? Чи важливо бути справедливим? Чи притаманна така риса тобі?

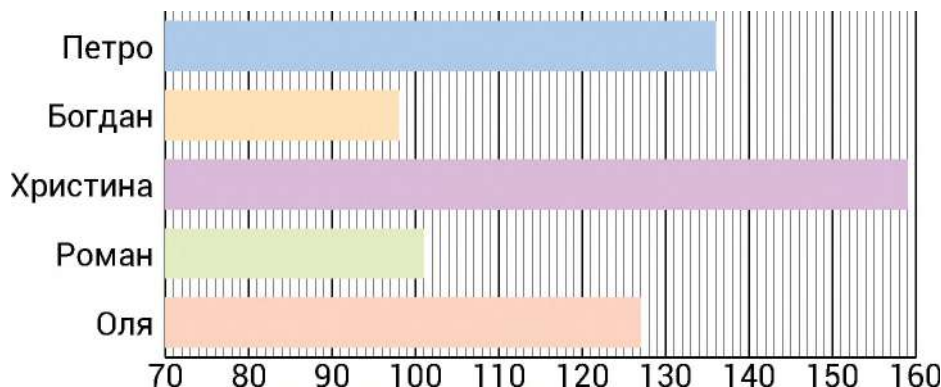
Перевір себе

1. 5 березня в ліцеї, де навчається Кирило, планують провести день учнівського самоврядування. Лицеїсти старанно готуються, аби цей день став цікавим для всіх. Скільки днів триватиме підготовка до заходу, якщо вона розпочалася останнього вівторка лютого?

Лютий						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Березень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

2. Цього дня шляхом голосування з-поміж учнів обирають "директора" школи.

Розглянь діаграму і визнач істинні судження.

- ☀ 5 березня функції директора виконуватиме Оля.
- ☀ За Богдана проголосувало на 36 дітей менше, ніж за Петра.
- ☀ У ліцеї навчається 621 дитина.

3. Діана і Тимур виконують обов'язки вчителів і проводять уроки в 3-А класі. Хлопчик розклав на партах фотографії чаплі, комара, жаби і пижма та попросив дітей змоделювати ланцюг живлення.

Сашко склав такий ланцюг живлення.

Пижмо → Комар → Жаба → Чапля

А Оксанка змоделювала такий.

Комар → Пижмо → Жаба → Чапля

Хто з дітей правильно виконав завдання? Обґрунтуй свою думку.

4. Побудуй у зошиті ланцюг живлення, де однією з ланок є горобина.

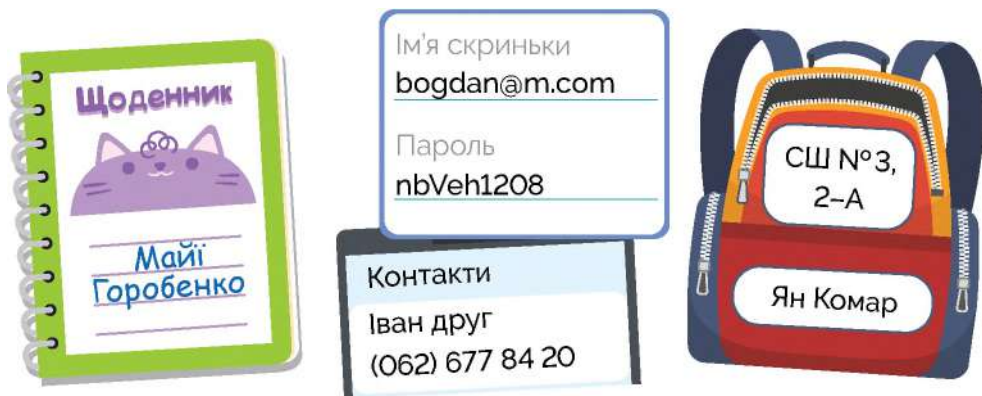

5. Продовж речення усно.

Я вважаю, що у природі все взаємопов'язане, тому що ...

6. Тимур під час уроку фотографував дітей і сказав, що розмістить світлини у своєму акаунті в Google, який батьки створили йому за допомогою додатку Family Link. Чи має хлопчик право це робити? Чому? Розглянь малюнки і розкажи, яка інформація є приватною, а яка – публічною?

7. Розглянь малюнки. Де зображено булінг? Які способи протидії булінгу ти знаєш? Назви.

8. Діана показала дітям лікарські рослини. Назви їх. Яку користь вони приносять людям? Розкажи.

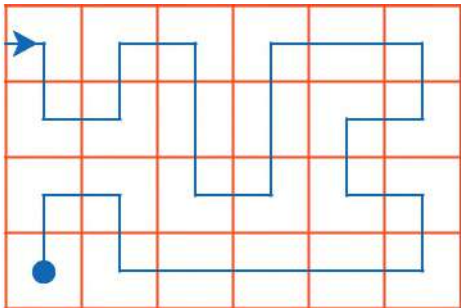

9. Діана запропонувала учням виготовити квіткові капелюшки за інструкцією. Зроби їх і ти.

Самостійно ти можеш виготовити капелюшки у вигляді квітів лікарських рослин і влаштувати разом із друзями квітковий бал.

10. Тимур підготував для третьокласників лабіринт. Пройшовши ним, ти дізнаєшся назву наступної теми.

П	Х	О	М	О	Ж
Р	И	В	І	И	Л
Е	Ч	А	Н	В	О
Й	Е	Р	І	Т	С

11. Чи були впродовж теми завдання, результатами роботи над якими ти пишешся? Чому?

ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀ "побуваєш" у Сумській, Тернопільській та Харківській областях;
- ☀ дізнаєшся, що приховує яблуко і який ґрунт найсприятливіший для росту рослин;
- ☀ проростиш квасолину і спостерігатимеш за розвитком її пагінця;
- ☀ організуєш разом з однокласниками/однокласницями у своєму класі Шевченківські читання;
- ☀ навчишся зберігати зображення на комп'ютері.

- ☀ Які речі є в кожній квартирі, а які лише в деяких? Чому?
- ☀ Відшукай на малюнку і назви речі, що можуть з дуже маленьких ставати великими.
- ☀ Що з намальованого може змінюватися від нагрівання або взаємодії з водою?
- ☀ Знайди тих, кому важко самостійно дати раду своїм речам. Обґрунтуй свою думку.
- ☀ Чи є на малюнку людина, яка ось-ось отримає подарунок? Чому ти так вважаєш?
- ☀ Хто піклується про інших? Хто радіє?

Аварія

У неділю Олег прокинувся раніше, ніж у будень. На футбольному полі біля школи нарешті зійшов сніг, і хлопчик домовився з друзями влаштувати матч.

Ось гравці вже на полі. Голи забиває то одна, то інша команда. Олег знову вдарив по м'ячу, але схибив. М'яч летів повз ворота, але раптом ніби зіткнувся в повітрі з чимось невидимим, відскочив і влучив просто в сітку.

— Гол! — радісно вигукнула команда.

Хлопчик спантеличено озирався: "Що ж то було?"

Жевжоліт упав у куці. На моніторі миготіло "SOS". Блискавка вдарилася і тихенько плакала, Пузлик притискав скриню.

— От халепа! — розгублено мовив Номул. — Але сподіваюся, що не все так погано. Я обстежу всі прилади, а ви йдіть на пошуки. Ми вже на Сумщині. Яке нове завдання?

Пузлик і Блискавка трохи оговталися, зазирнули у скриню й побачили, що треба зібрати аромат борщу.

— Як ми дізнаємося, що пахне саме борщ, а не інша страва? — замислився Пузлик.

— Почитаємо, з чого його готують, і позазираємо до кухонь, — запропонувала Блискавка.

У першій квартирі смажили м'ясо, у другій щось випікали, у третій варили кашу. А ось і борщ! Пахне як! Жевжики ввіймали аромат у капсулу й повернулися до жевжольота.

- ☀ Чи могли жевжики уникнути аварії? Як саме?
- ☀ Як Блискавка вирішила виконати завдання? Прочитай.
- ☀ Які якості проявив Номул?
- ☀ З яких продуктів готують борщ? Назви їх.

Що приховує яблуко?

1. Якось дід Оксенік показував жевжикам яблука і розповідав, що ці фрукти мають особливі властивості. Які саме? Відновіть діалог, доповнюючи прикладами.

Мабуть, воно корисне.

Утамовує голод.

...

...

...

З нього можна виготовити поробку.

2. Як розділити три яблука на чотири однакові частини? Запропонуй власну стратегію.

3. За деякий час шматочок яблука на місці зрізу потемнів. Борис пошукав інформацію і дізнався, що так плід захищається від шкідників, які можуть проникнути всередину. Яблуко містить речовини, які при взаємодії з киснем утворюють темну плівку, що запобігає псуванню фрукта. Проведи дослідження і довідайся, які овочі та фрукти мають таку властивість.

4. Четверо дітей висловили гіпотези про те, як уникнути потемніння яблука, не зіпсувавши його смаку. Дослідіть, який спосіб дасть найкращий результат.

Збризнати зріз яблука соком лимона.

Розчинити у воді 1 чайну ложку меду і покласти туди яблуко.

Розчинити 1 таблетку вітаміну С у воді й залити нею яблуко.

Залити яблуко водою з-під крана.

5. У місті Кролевеці, що на Сумщині, є унікальна пам'ятка природи – "Яблуна-колонія". Прочитай, чим вона особлива.

Кролевецькій яблуні вже понад 200 років. Її первісний стовбур зруйнувався, і вона продовжує жити, самостійно укорінюючись гілками. Нині їх уже близько 15. Коли один із прирослих до землі стовбурів має відмерти, його віти нахиляються до землі й теж прирастають.

Поміркуй:
яблуна-колонія –
це дерево
чи кущ?

6. Незабаром у школі відбудеться майстер-клас із **квілінгу**. Де варто розмістити оголошення, щоб про цю подію дізналося якомога більше людей? Обґрунтуй свою думку.

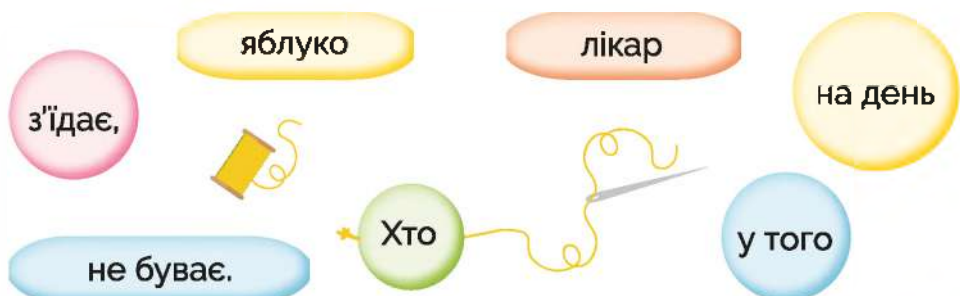
- ☀ На сайті школи.
- ☀ На дошці оголошень у вестибюлі.
- ☀ У вчительській кімнаті.
- ☀ У вайбер-спільноті.
- ☀ Твій варіант.

7. Виготов яблуко в техніці квілінгу.

8. Віднови англійське прислів'я. Поясни, як ти його розумієш.

Що приховує довкілля?

1. Сумщина – мальовничий край. Василь довідався, що на її території є найстаріше в Україні озеро. Хлопчик вирішив відшукати в інтернеті інформацію про цю водойму. Які ключові слова стануть у пригоді? Перевір свої припущення.

Google

Озера України

Озера Сумщини

Найстаріше озеро

2. Шелехівське озеро зачарувало Василя захопливим краєвидом. Світлину водойми хлопчик вирішив зберегти на своєму комп'ютері. Скориставшись алгоритмом, розкажи, як це зробити.

Пам'ятка "Як зберегти світлину на комп'ютері"

1. Клікни правою кнопкою миші по зображенню, яке хочеш зберегти.
2. У контекстному меню, що відкрилося, обери "Зберегти зображення як..."
3. Обери на комп'ютері папку, в яку хочеш зберегти зображення, і натисни кнопку "Зберегти".

Відкрити зображення
Копіювати зображення
Зберегти зображення як...
Надіслати зображення

3. Дістатися до Шелехівського озера вкрай важко, адже воно оточене густим лісом. Об'єднай рослини лісу в групи. Поясни, за якими ознаками ти це зробив/зробила.

4. Йдучи лісом до Шелехівського озера, Василь промочив ноги й перевзувся. Проте мокрі черевки незручно нести в руках, та й у рюкзак із чистими речами не покладеш. Порадьтеся, що робити в такій ситуації.

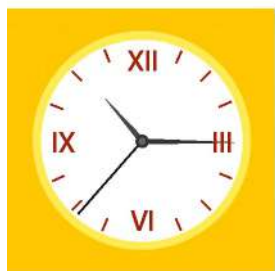
5. Дорогою до озера можна зустріти різних диких тварин — зокрема небезпечних гадюк. Навесні їх особливо багато. Як ти гадаєш, чому?

Температура тіла гадюки залежить від температури довкілля, тому вона любить грітися на сонці.

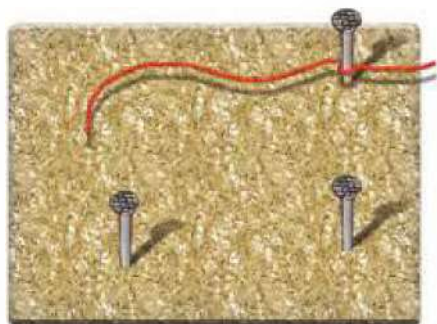
Побачивши змію, не підходь близько. У разі небезпеки завмири — змії реагують на рух.

6. Візитівка міста Суми – альтанка з різьбленого дерева, збудована без жодного цвяха. У святкові дні в альтанці чи біля неї грають духові оркестри. Час початку концерту – чверть на одинадцять. Який годинник показує цей час?

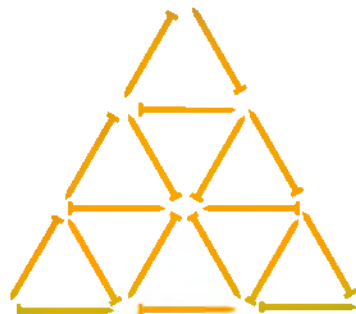

7. Пограйте в настільну гру "Веселі цвяхи". Для цього закріпіть цвяхи на пінопластовій або корковій панелі. Позмагайтеся, хто з'єднає всі цвяхи найкоротшою ниткою.

8. Які ще незвичні способи використання цвяха ти знаєш? Наведи два приклади.

9. Олеся утворила із цвяхів таку фігуру. Скільки трикутників зображено?

Довідайся, як можна подолати страх виступів перед класом.

Підготуйте вдома розповідь про улюблене дерево. А завтра прочитаєте її у класі.

Мені страшно виступати перед класом!

У мене є ідея!

Щось не дуже вдало вийшло. Зніму відео ще раз!

Супер!

⚡ Як ти гадаєш, чи допоможе дівчинці виконання цього завдання впоратися з її проблемою?

Сучасні кобзарі

Номул зустрів друзів задоволений:

- Майже все працює чудово. Лише корпус трохи пом'явся.
- Блискавка пильно подивилася на нього:
- Що ховається за твоїм "майже"?
- Зламався ковпак, що робить жевжоліт невидимим.
- Тобто тепер жевжоліт усі зможуть бачити?!
- Так, літатимемо вночі.
- Але ж так ми можемо не встигнути до кінця весни!
- Робитимемо все можливе! Уперед!

На шляху до Тернопільщини жевжоліт здійснив кілька нічних перельотів. Порт показав зображення музичного інструмента.

— Я знаю, що це! — похвалився Номул. — На таких у давнину кобзарі грали. А хто ж грає нині, аби ми записали музику?

— Погуглимо "кобзарі". Може, щось знайдемо.

— Дивися! Бачу зображення сучасних молодиків із кобзами...

А ні, це бандури. Цей інструмент тепер так називають. І сьогодні в Тернополі відбудеться концерт гурту "Шпилясті кобзарі".

— Отже, нам туди!

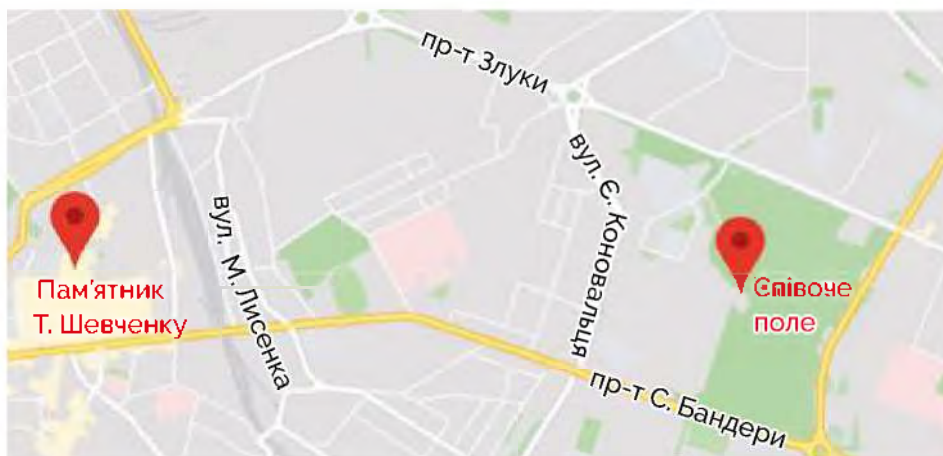
Звуки бандур лилися по залі. Слухачі підспівували, при-танцювали. Жевжики від них не відставали. Ледь не забули вчасно ввімкнути звуковловлювач!

- ✳ Як гадаєш, чи вдасться жевжикам полагодити ковпак, який робить жевжоліт невидимим?
- ✳ Що ти знаєш про кобзарів і бандури?
- ✳ Послухайте виступ гурту "Шпилясті кобзарі".
svitdovkola.org/3/media5
- ✳ Яке враження на тебе справила музика?

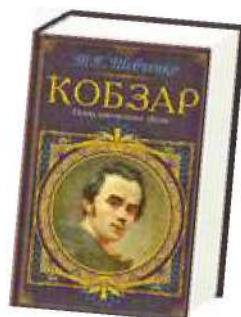

Що зберігає історичну пам'ять?

1. Аліна із Софією домовилися зустрітися у сквері біля пам'ятника Тарасові Шевченку. Зараз Аліна на Співочому полі. Опиши її маршрут, використовуючи слова, що позначають напрямки руху.

2. Софія розповіла, що навчається в гімназії імені Тараса Шевченка. Які інші об'єкти, названі на честь письменника, ти знаєш? Де можна побачити його портрет?

3. Переглянь відео "Дітям про Т. Г. Шевченка" і назви факт, який вразив тебе найбільше.

svitdovkola.org/3/media6

4. Під час етнографічної експедиції Тарас Шевченко побував на Тернопільщині. Розгадай ребуси і довідайся, які населені пункти області він відвідав.

5. Як ти гадаєш, чому Тарас Шевченко вирушив в експедицію? Що його зацікавило? Вислови три правдоподібні припущення. Розпочинай речення поданими словами.

Імовірно...

Я вважаю, що...

Можливо, ...

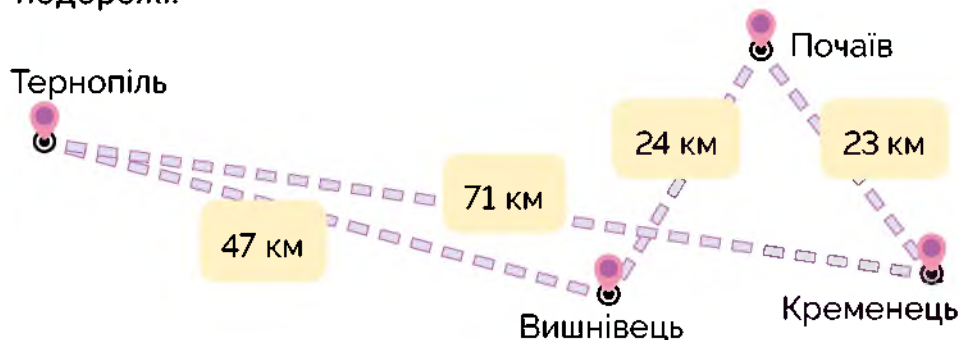

6. На Тернопільщині Т. Шевченко записав кілька народних пісень, створив серію малюнків і поезій. А які твори Кобзаря знаєте ви? Організуйте у класі Шевченківські читання.

Думи мої думи мої
Ви мої єдині.
Нахвилюйте когось мене
Вулицями години.

7. Аліна й Софія вирушили в мандрівку містечками Тернопільщини, у яких понад 170 років тому гостював Шевченко. Визнач, скільки кілометрів дівчатка подолали під час подорожі.

8. Дівчатка фотографували об'єкти, які свідчать про перебування Шевченка в цьому краї. Розкажи, які речі зберегли історичну пам'ять про подію.

9. Чи є у твоєму населеному пункті об'єкти, які зберігають історичну пам'ять? Розкажи про них.

Що допомагає людині захищати себе?

1. Хоча жеврики і бояться води, вони люблять милуватися водоймами. Там, де раніше були болота, тернопільяни облаштували великий став, що зачаровує будь-якої пори. Розглянь світлини та опиши цю окрасу міста.

2. Ліза і Павло прогулювалися поблизу Тернопільського ставу. Раптом пішов сильний дощ. Парасольки в дітей не було. Як вони мали діяти? Назви якомога більше варіантів.
3. Ліза запропонувала зайти до найближчого кафе. Офіціантка порадила дітям скуштувати кулешу – традиційну кукурудзяну кашу. А яку кашу ти любиш найбільше? Назви каші, які готують із зерен зображених рослин.

Гречка

Пшениця

Овес

Ячмінь

Просо

Рис

Крупи для каш виготовляють із насіння зернових рослин, що містить майже всі необхідні для організму поживні речовини. Тож уживай кашу щодня!

4. Перед обідом Павло пішов до вбиральні. Його увагу привернула інструкція біля умивальника. Розкажи, чому важливо дотримуватися кожного етапу, коли миєш руки.

1. Намочи.

2. Намиль.

3. Мий 20 с.

4. Сполосни.

5. Візьми серветку.

6. Закрий кран серветкою. Витри руки.

5. Прогулюючись парком імені Тараса Шевченка, діти побачили в кущах їжачка. Лізі одразу ж захотілося забрати тваринку додому. Переконай дівчинку цього не робити.

6. Виготов їжачка за інструкцією.

Купимо насіння
та посадимо городик!

ВИРОЩУВАННЯ КВАСОЛІ

Матеріали та обладнання

Посудина з чорноземом, посудина з піском,
склянка з ватою, квасолини, вода.

Хід експерименту

1. Підготуй квасолинки до висаджування.
Для цього опусти їх у склянку з ватою
і налий води.
2. Спостерігай за квасолинами кілька
днів, дбаючи, аби вата завжди була
вогкою. Щойно побачиш зелений
паросток і корінчик – рослина готова
до висаджування у ґрунт.
3. Посади одну пророщену квасолину в посудину з чорнозе-
мом, а другу – в пісок.
4. Щодня спостерігай, як змінюються рослини. Не забувай
їх поливати.

Треба ще спеціальний ґрунт узяти.

2

Навіщо? Рослини ж і в піску, і на камінні ростуть...

5. Результати фіксує у щоденник спостережень.

Спостереження за ростом і розвитком квасолі

Дослідник/ця _____

Дата	Етап	Що відбувається з рослиною?
10.03	Пророщування	
17.03	Висаджування в ґрунт	

☀ Як впливає склад ґрунту на розвиток рослини?

Україна багата на чорноземи — найродючіші у світі ґрунти.

Весняні радощі

Жевжоліт під звуки бандури прямував із заходу країни на схід — до Харківської області. Аби не забаритися з виконанням завдання, жевжики вирішили летіти не лише вночі, а й удень. Але вони мали оминати всі населені пункти, щоб не потрапити на очі людям. Тож Блискавка розгорнула свою мапу і стала прокладати маршрут.

Як і всі живі істоти, жевжики раділи весні, помічали зміни у природі та мріяли погуляти під ніжним сонячним промінням на моріжку. Чи випаде така нагода? Усе залежить від завдання, яке вони муситимуть виконати.

Пузлик натиснув на кнопку пульта — скриня відчинилася. Формою порт нагадував квітучу гілочку верби.

— Яка краса! Дякую тобі, скринечко, що можна буде погуляти біля річки й помилуватися краєвидами, — зрадів Пузлик. Адже цього разу саме він мав іти по знахідку.

Погода була така чудова, що, порадившись, жевжики вирушили на прогулянку втрьох. Малюки вдосталь набігалися й настрибалися, послухали спів жайворонка, помилувалися мати-й-мачухою та первоцвітом. А тоді вже підібрали вербову гілочку, цвіт якої люди лагідно називають “котиками”, і щасливі повернулися до свого транспорту.

- ✿ Які весняні зміни потішили жевжиків? А які подобаються тобі?
- ✿ Верба — символ України. Які приказки про неї ти знаєш?
- ✿ Чому цвіт верби називають “котиками”?
- ✿ Які ранньоквітучі рослини побачили жевжики? Які ще первоцвіти ти знаєш?

Кому відомі деякі можливості об'єктів?

1. Розгадай ребус і визнач, на території якого міста опинилися жевжики.

,

,

 $T = P$

2. Прогулюючись вуличками міста, жевжики звернули увагу на чудернацький будинок. Він зовсім плаский: як же в ньому живуть? Поміркуй і вислови свої припущення.

“Плаский” будинок, або будинок-стіна, лише здається таким через свою конструкцію. Насправді він має три стіни. Якщо подивитися на дім з іншого ракурсу, магія зникає.

Дізнайся, де ще в Україні є “пласкі” будинки.

3. Продовж ряд так, щоб утворилася закономірність.

4. Під час мандрівки Харківщиною Петро і його рідні побачили незвичайне місце – “Співочі тераси”. Архітектурне диво вражає своєю акустикою: тут чутно дивовижний спів вітру і птахів. Обчисли вираз і довідайся, зі скількох метрів тут можна почути людський шепіт.

$$340 : 2 - 440 : 4$$

У шкільному коридорі або на подвір'ї школи відміряйте цю відстань.

5. Довідайся, на якій відстані ти розрізняєш слова, сказані твоїми однокласниками/однокласницями пошепки.
6. Петро вирішив більше дізнатися про надзвичайні можливості “Співочих терас” і знайшов інформацію в інтернеті. З'ясуй, чи можна її вважати достовірною. Чому?

Google

Співочі тераси Харків

Секрет такого дива — у металевих трубах різного діаметра, вмурованих у цегляні стіни. Через ці труби проходить повітря, утворюючи незвичний “спів”.

7. Бабуся Петра — біолог. Вона розповіла, що на болотистих місцях Харківщини є унікальна рослина, занесена до Червоної книги України, — росичка.

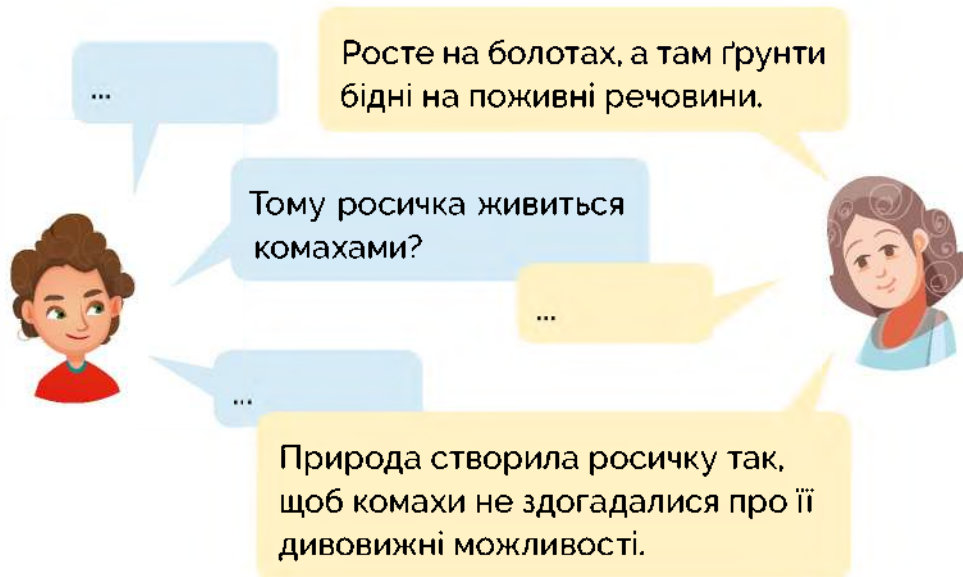
Подивися відео і розкажи, у чому унікальність цієї рослини.

svitdovkola.org/3/media7

8. Петро з бабусяю говорили про диво-рослину. Відновіть їхній діалог і розіграйте його в парах.

9. Петро вирішив піти на болото, щоб побачити і сфотографувати росичку. Обери поради, яких він має дотримуватися, аби прогулянка була безпечною.

- ☀ Візьми в дорогу палицю та мотузку.
- ☀ Не забудь телефон.
- ☀ Іди разом із дорослим.
- ☀ Іди на болото один.
- ☀ Ступай по купинах.
- ☀ Іди навпростець.
- ☀ Якщо потрапив у трясовину, ляж на поверхню, не роби різких рухів, поклади перед собою палицю, поклич на допомогу.
- ☀ Якщо потрапив у трясовину, борсаяся щосили.
- ☀ Якщо хтось потрапив у трясовину, кинь йому мотузку або подай палицю й повільно тягни.
- ☀ Підійди якнайближче до того, хто загруз, і подай руку.

Які лайфхаки допомагають навчатися?

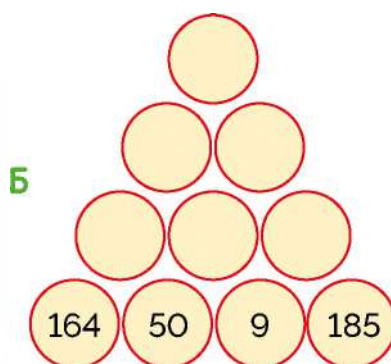
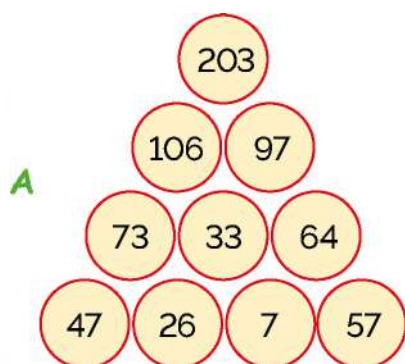
1. На офіційному сайті Харкова city.kharkov.ua/uk/ Блискавка прочитала, що місто вважають студентською столицею України. У ньому навіть є пам'ятник студентів.

Опиши
скульптуру
за фотографією.

Пам'ятник студенту-
програмісту,
авт. Роман Блажко

2. Третьюокласники вирішили провести опитування і довідатися, що допомагає студентам успішно навчатися. Студент Харківського політехнічного інституту Тимофій вважає, що йому допомагають математичні здібності. Оціни, наскільки ці здібності розвинені в тебе. Поясни, за якою закономірністю побудували вежу А. Побудуй у зошиті вежу Б за такою самою закономірністю.

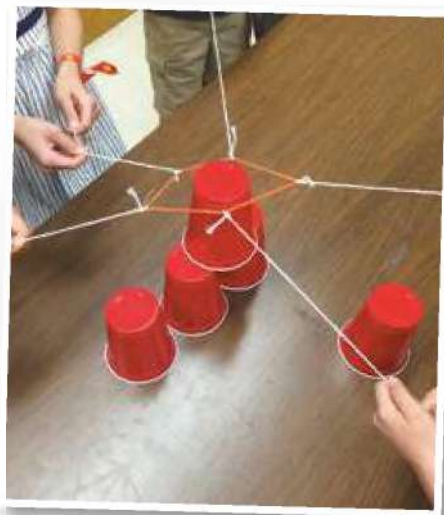

3. Громадянка Алжиру Надін – студентка Харківського юридичного університету. Дівчина вважає, що успішно навчатися їй допомагає вміння працювати в команді. А чи вмієш ти співпрацювати з іншими? Які навички командної роботи тобі варто розвивати чи вдосконалювати? Розкажи про це у класі.

4. Побудуйте свою вежу з паперових стаканчиків за описом.

Візьміть 5 одноразових стаканчиків. До канцелярської гумки прив'яжіть 5 мотузочок завдовжки 20–25 см. Завдання команди — побудувати зі стаканчиків піраміду, не торкаючись їх руками.

5. Студентка Академії дизайну і мистецтв Катерина родом з Білорусі. Вона розвиває свою спостережливість і допитливість — наприклад, уважно стежить за птахами. По черзі кидаючи гральний кубик, розкажіть про голубів. Відповідайте на запитання, номер якого випаде.

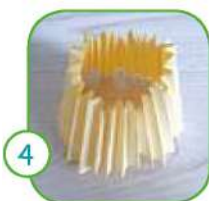
- 1 Якого кольору птах?
- 2 Перелітний чи осілий вид?
- 3 Чим харчується?
- 4 Який на вигляд?
- 5 Де мешкає?
- 6 Які особливості його поведінки?

6. Богдан, який навчається в університеті радіоелектроніки, ділиться лайфхаком, як накреслити коло без циркуля. Навчися й ти такого прийому.

7. Індіанка Амала розповідає, що її успішному навчанню в економічному університеті сприяє хобі, яке добре знімає втому. Захоплення дівчини – створювати прикраси з паперу. Виготов і ти квітку за інструкцією. Прикрась нею класну кімнату.

За цим зразком ти можеш створити квіти з пелюстками іншої форми.

8. А які лайфхаки допомагають у навчанні тобі? Презентуй їх однокласникам/однокласницям.

Довідайся, що потрібно, аби здійснювалися мрії.

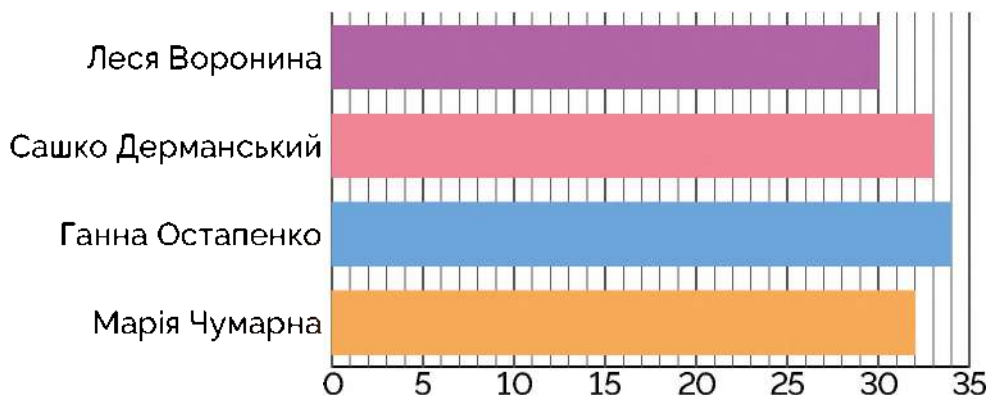

✨ Назви якості, які потрібні кожному персонажу для досягнення його/її мети.

Перевір себе

1. Учні 3-х класів висловили бажання влаштувати зустріч із письменницею або письменником, чиї твори вони читали. Вадим провів опитування, результати якого подав у вигляді діаграми.

Визнач, яке судження є істинним.

Хибне висловлювання перетвори на істинне.

- ☀ Найбільше дітей хоче зустрітися з Ганною Остапенко.
  - ☀ У школі навчається 127 третьокласників.
2. Скориставшись мапою, опиши маршрут письменниці від дому до школи. Використовуй слова – назви напрямків руху.

3. Третьюокласники підготували запитання для Ганни Остапенко. Ось як на них відповіла письменниця. Які це могли бути запитання? Сформулюй їх.

Жевжики — це вигадані істоти, ...

Надихають мене мої домашні "жевжики": Катруся, Ксюша, Клим і Кузя.

Мені притаманні такі риси характеру: цілеспрямованість, допитливість, доброта.

4. Письменниця вправно робить ляльки-мотанки і вирішила навчити цього третьокласників. Створи власну іграшку за інструкцією.

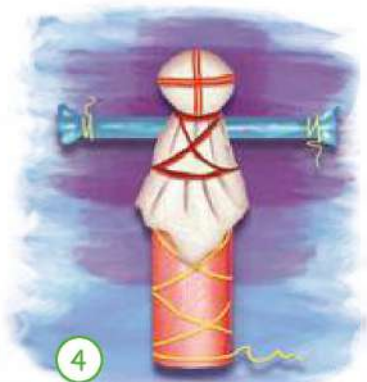
1

2

3

4

5. Ганна Остапенко розповіла дітям, що живе поряд із лісом і часто з усією родиною проводить вихідні на природі. Письменниця сказала, що ліс біля них – хвойний. Які дерева можуть там рости? Назви їх.

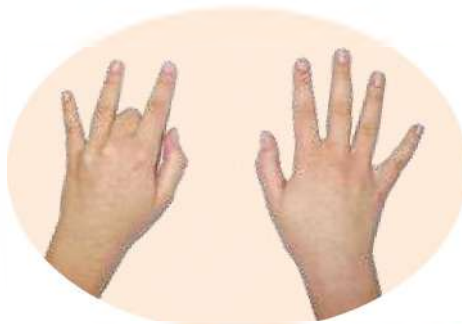

6. Письменниця поділилася з учнями цікавим лайфхаком.

Як легко множити на 9?

Поклади долоні перед собою. Зігни палець, що відповідає числу, яке треба помножити на 9. Тоді перед зігнутим пальцем залишиться пальців стільки ж, як десятків у відповіді, а після – стільки ж, як одиниць.

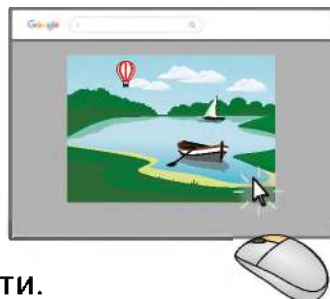
Наприклад, щоб помножити 9 на 3, зігни третій палець. Ліворуч від нього буде 2 пальці, а праворуч – 7. Отже, відповідь – 27.

Використай лайфхак для обчислення виразів: $9 \cdot 8$, $9 \cdot 5$.

7. Під час зустрічі Єва зробила на згадку декілька фото-знімків. Найцікавіші кадри вона надіслала своєму другові Святославу електронною поштою. Визнач послідовність дій, які має виконати Святослав, щоб зберегти фото на своєму комп'ютері.

- ☀ Обери на комп'ютері папку, куди ти хочеш зберегти зображення.
- ☀ У контекстному меню обери "Зберегти зображення як...".
- ☀ Клікни правою кнопкою миші по зображенню, яке хочеш зберегти.

8. Ганна Остапенко попросила дітей розповісти про їхні улюблені книжки за планом.

1. Назва твору.
2. Його автор/авторка.
3. Головні персонажі.
4. Чим тебе привабила книжка.
5. Епізод із книжки, який вразив найбільше.

Розкажи за таким планом про свою улюблену книжку.

9. Чи може те, чого ти навчився/навчилася впродовж цієї теми, знадобитися тобі в житті? Коли саме?
10. Розкажи про свої нові досягнення за планом.

Роблю вправно	
Я знаю	Я люблю
Я не боюся	Я можу

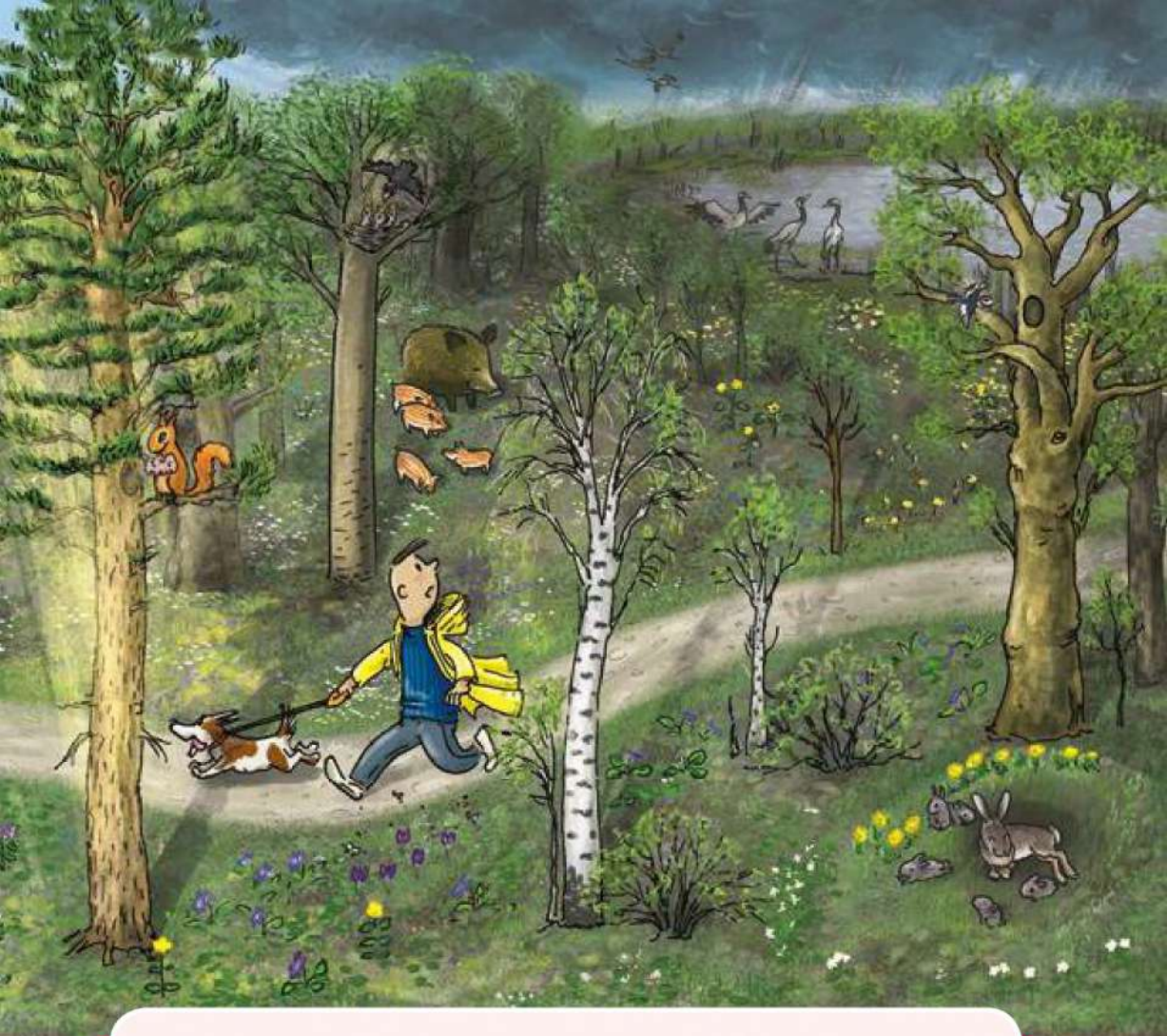

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀️ "побуваєш" у Херсонській, Хмельницькій та Черкаській областях;
- ☀️ дізнаєшся більше про погоду та про те, як синоптики її визначають;
- ☀️ довідаєшся, які рослини і тварини "передбачають" погоду, та спостерігатимеш за мурахами;
- ☀️ пригадаєш, від чого залежать твої емоції і як вони впливають на інших;
- ☀️ виготовиш лепбук і спробуєш власні сили у створенні пластилінового мультфільму.

- ☀ Яка погода цього весняного дня? Як реагують люди на негоду, що насувається? Чи впливає погода на твій настрій? Як саме?
- ☀ Що робитимуть під час зливи лісові мешканці? Чи змінюється під час дощу стан рослин? Як саме?
- ☀ Знайди на малюнку тварин. Що вони роблять? Як змінюється їхня поведінка навесні? А що змінюється в житті людей, зокрема у твоєму?
- ☀ У якому куточку цього лісу тобі хотілося б опинитися? Чому? Навіщо люди ходять до лісу? Як мають поводитися там?
- ☀ Що тобі хочеться змінити у зображеній місцині? Як це можливо зробити?

Диво-зернятко

Пузлик зацікавлено розглядав порт, який скриня відкрила на Херсонщині:

— Я так і знав, що доведеться щось таке шукати! Я спостерігав, як навесні люди закопували зернинки.

— Чи не від мене їх ховають? — пожартувала Блискавка й вирушила на виконання завдання.

Жевжичка пильно придивлялася до насінинок, які люди клали в землю. Яких тільки не бачила!

Аж ось помітила чоловіка, що виніс із дому повну миску зернят і став показувати хлопчиків:

— Дивися, синку, — це насіння кавуна. Зараз ми його посадимо і будемо доглядати. З нього проб'ється паросток, потім — листочки, квіти, а тоді й маленькі кавунчики. Коли вони досягнуть, смакуватимемо самі та друзів пригощатимемо.

Блискавка слухала, відкривши рота: "Он воно що! Така непоказна штучка може перетворитися на великий соковитий смаколик?! Справжнє українське диво!".

Малюк подивився на миску зернят:

— Тут дуже багато насінин. На нашому баштані всі не помістяться.

— Подаруємо тим, кому треба, — усміхнувся тато.

Почувши ці слова, Блискавка полегшено зітхнула й узяла одне зернятко. А потім ще одне.

☀ Насіння яких рослин бачила Блискавка?

☀ Як гадаєте, навіщо їй дві насінинки?

Що таке погода?

1. Напередодні поїздки до Херсона Блискавка поцікавилася, яка ж там погода. "Сьогодні вітряно, небо вкрите сірими хмарами, накрапає невеликий дощ, температура повітря +8 °С", – відповів Номул. Поміркуй, навіщо Блискавці знати прогноз погоди. А як ти дізнаєшся про погоду?

2. Що таке погода? Розкажи.

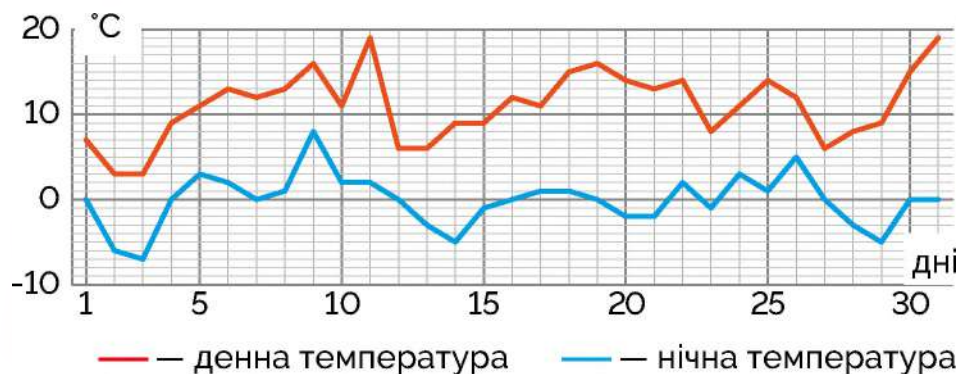
Погода — це стан **атмосфери**: температура повітря, опади, вітер, хмарність, вологість. Усе це досліджують фахівці — **метеорологи**. Тих із них, хто складає прогноз погоди, називають **синоптиками**.

3. Оленка захоплюється грою на скрипці. Її старший брат запропонував піти разом 10 квітня до Херсонської обласної філармонії на вечір скрипкової музики.

Довідайся, яку погоду передбачають цього дня в Херсоні. А яка погода буде у твоєму населеному пункті?

4. Херсон – місто на правому березі Дніпра. Щоранку Юрко і Соломія прогулювалися набережною, милуючись чудовими краєвидами. Щодня впродовж місяця Юрко фіксував температуру повітря. Потім хлопчик побудував графік. Розглянь його і дай відповіді на запитання.

- ☀ Якого дня температура повітря була найвищою?
- ☀ Яка ніч була найхолоднішою?
- ☀ У які дні температура повітря сягала позначки +7 °C?
- ☀ Яка температура повітря була 10 березня?

5. Одного разу під час прогулянки Юрко побачив у небі хмару, схожу на слоника. Поспостерігай і ти за хмарами. Що вони тобі нагадують? Розкажи.

6. Яке із зображень ти використаєш як позначку в календарі погоди, якщо сьогодні надворі сонячно/мінлива хмарність/хмарно?

- 7. Соломія навчила свого приятеля руханки “Австралійський дощ”. Навчіться й ви цієї веселої вправи. Пограйте у класі.

svitdovkola.org/3/media8

- В Австралії здійнявся вітер → тремо долоні.
 Починає накрапати дощ → клацаємо пальцями.
 Дощ посилюється → плескаємо долонями по грудях.
 Починається справжня злива → плескаємо по стегнах.
 А ось град і справжня буря → тупаємо.
 Буря стихає → плескаємо по стегнах.
 Дощ стихає → плескаємо по грудях.
 Падають поодинокі краплі → клацаємо пальцями.
 Тихий шелест вітру → потираємо долоні.
 Сонце → піднімаємо руки догори!

Які ще опади ти знаєш? Назви їх.

Атмосферні опади — вода в рідкому чи твердому стані, що випадає з хмар чи безпосередньо з повітря на земну поверхню у вигляді дощу, снігу, роси чи граду.

- 8. Поспостерігай за погодою. Результати подай у вигляді таблиці.

Календар погоди за квітень

Дата	Температура повітря	Стан неба	Опади	Вітер

Як синоптики визначають погоду?

1. У Дениса виникла ідея разом із хрещеними батьками відвідати унікальний заповідник "Асканія-Нова", що у Херсонській області. В інтернеті Денис дізнався прогноз погоди на першу частину місяця. Якого дня температура повітря буде найвищою? У які дні краще не їхати до заповідника? Чому? Обґрунтуй свої міркування.

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1 +21 +13	2 +11 +5	3 +11 +6	4 +12 +5	5 +15 +9	6 +17 +10	7 +20 +12
8 +20 +14	9 +21 +14	10 +12 +11	11 +18 +13	12 +14 +11	13 +14 +12	14 +10 +8

2. Денис вирішив зібрати інформацію про тварин, які мешкають в "Асканії-Новій". Деяких йому вдалося сфотографувати. Які з цих тварин рослиноїдні? А які – м'ясоїдні? Чи є серед них усеїдні?

Зубр

Черепаша болотяна

Ящірка прудка

Часничиця звичайна

Фазан

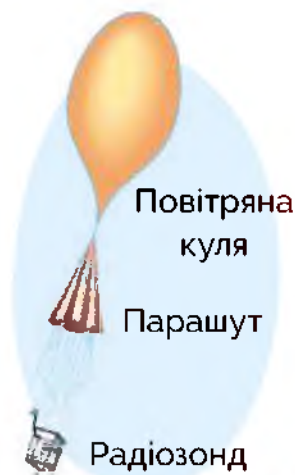

3. Хрещені батьки Дениса запропонували йому поїхати у вихідні на Арабатську стрілку, якщо буде гарна погода. Денис поцікавився, як синоптики її визначають. Прочитай текст і дай відповідь на запитання хлопчика.

На метеостанціях метеорологи спостерігають за змінами в атмосфері — вимірюють температуру повітря, тиск, напрямок і швидкість вітру.

Отримувати ці дані їм зокрема допомагають **радіозонди**, які запускають у небо на повітряних кулях.

Інформація з різних метеостанцій надходить до метеоцентрів, де її обробляють синоптики за допомогою комп'ютерів і складають прогноз.

4. Денис розповів хрещеним, що мріє навчитися плавати. Що із запланованого допоможе хлопчику здійснити задумане? Розкажи.

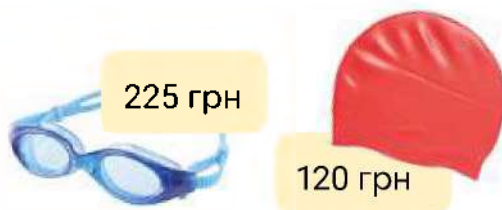

Куплю окуляри і шапочку для плавання.

Чекатиму літньої поїздки на море.

Запишуся в басейн, щоб подолати страх води.

5. Денис разом із дорослими замовив в інтернеті окуляри й шапочку. Яка вартість цієї покупки?

6. А яка мрія є в тебе? Поміркуй, що ти маєш зробити для її втілення.

7. Під час мандрівки на Арабатську стрілку Денис побачив дивні прилади.

Хрещена пояснила хлопчикові, як вони працюють. Здогадайся, який прилад зображено на кожній із фотографій.

Це — флюгер. Він потрібен, щоб визначати напрямок вітру.

Це — опадомір. Ним користуються для вимірювання кількості опадів.

Це — гігрометр. За допомогою нього вимірюють вологість повітря.

8. Обери істинні судження.

- ☀ Щоб скласти прогноз погоди, треба отримати інформацію із супутників.
- ☀ Усі прогнози погоди справджуються.
- ☀ Синоптики фіксують напрямок і силу вітру, кількість опадів, атмосферний тиск, перепад температур землі й повітря, хмарність, рівень води в річках.
- ☀ У вихідні синоптики не працюють.

Дізнайся, як екскурсанти можуть зіпсувати прогноз погоди.

- ✿ Якими можуть бути наслідки необачної поведінки дітей?
- ✿ Чи складно тобі дотримуватися правил поведінки?

Перо лелеки

Блискавка турботливо поливала паросток кавунчика, який проростав у горщику біля ілюмінатора. Номул тим часом гордовито виструнчився (тільки він із жевжиків спромігся вивчити українську абетку) та вигукував назви букв:

— У, Ф, Х...

— Ось тут ми ще не були, — Пузлик показував на мапу.

— Хмельницька область, — прочитала Блискавка.

Пузлик розглядав зображення на екрані планшета:

— Тут є поля, сади, прадавні фортеці, сучасні виробництва.

Мені так подобається наша мандрівка, що я вже починаю сумувати, що вона скоро закінчиться.

— Згодна, — зітхнула Блискавка, — шкода буде залишати Україну, коли виконаємо всі завдання.

— А ви забули, що обіцяв дід Оксеник? Далі ми перейдемо на наступний рівень, складніший — у минуле чи в майбутнє України. Там теж веселки щастя не завадять, — підбадьорив друзів Номул.

На пошуки цього разу мав вирушити Пузлик.

— Стривай, — Блискавка перечитувала інформацію, — є прикмета: якщо лелеки сидять у гнізді нерухомо, буде дощ. Тоді тобі треба негайно повертатися до жевжольота.

— Дякую, — кивнув головою Пузлик, а сам замислився: — Як дістати перо лелеки, коли цей птах такий величезний?

Жевжик довго не наважувався наблизитися до гнізда. Облаштував пункт спостереження на стрісі й очікував, коли обидва птахи полетять по гілляччя. Тільки тоді взяв пир'інку.

☀ Чому жевжикам було шкода закінчувати мандрівку?

☀ Що ти знаєш цікавого про лелеку? Розкажи.

Які рослини і тварини "передбачають" погоду?

1. Жевжки опинилися на території Національного природного парку "Подільські Товтри", що на Хмельниччині. Розглянь схему парку. Де тобі хотілося б побувати? Поясни свій вибір.

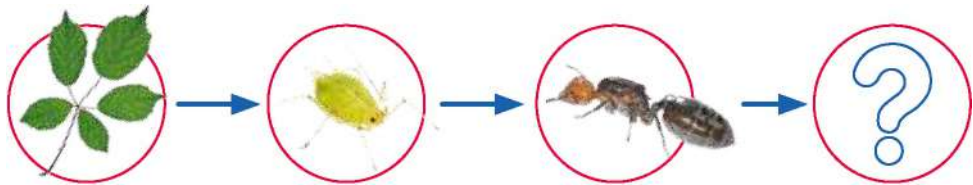

1. Бакотська затока.
2. Ботанічний заказник "Чапля".
3. Пам'ятка природи "Китайгородське відслонення".
4. Ботанічний заказник "Товтра Вербецька" ("Чотири кавалери").
5. Заказник "Кармалюкова гора".
6. Смотрицький каньйон.
7. Печера "Атлантида".
8. Заказник "Велика і Мала Бугаїхи".
9. Буковий масив "Сатанівська дача".

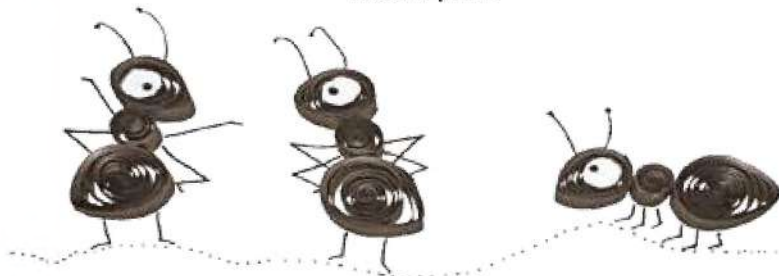
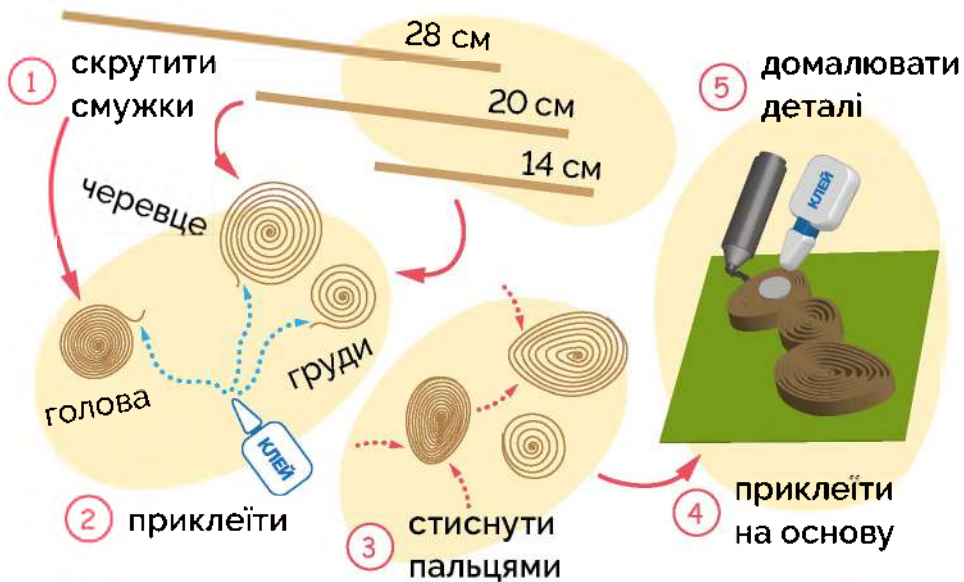
2. Прогулюючись територією заказника "Чапля", Мар'яна натрапила на величезний мурашник. Дівчинку зацікавили мурахи, і кількох вона намалювала. Яких неточностей припустилася Мар'яна? Поясни, чому ти так вважаєш.

3. Мар'яна довідалася, що мурах називають санітарами лісу. Достатньо п'яти мурашників, аби захистити від комах-шкідників ділянку лісу розміром 100 на 100 м. Розглянь частину ланцюга живлення і доповни його.

4. Спостерігаючи за мурахами, Мар'яна звернула увагу на їхню активність. Мама розповіла їй народну прикмету: "Якщо навколо мурашника кипить життя – дощу не буде". Поміркуй, як зміниться поведінка мурах, якщо незабаром має піти дощ. Перевір свої припущення.
5. Виготов мурашу в техніці квілінгу за інструкцією.

6. Навесні озеро у Хмельницькому рясно всіяне листям білого латаття. Мама розповіла Мар'яні ще одну народну прикмету: "Якщо водойма навесні густо вкрилася листям латаття – заморозків більше не буде". Дівчинка перевірила й інші прогнози, пов'язані з рослинами, а результати подала в таблиці. Сформулюй народні прикмети.

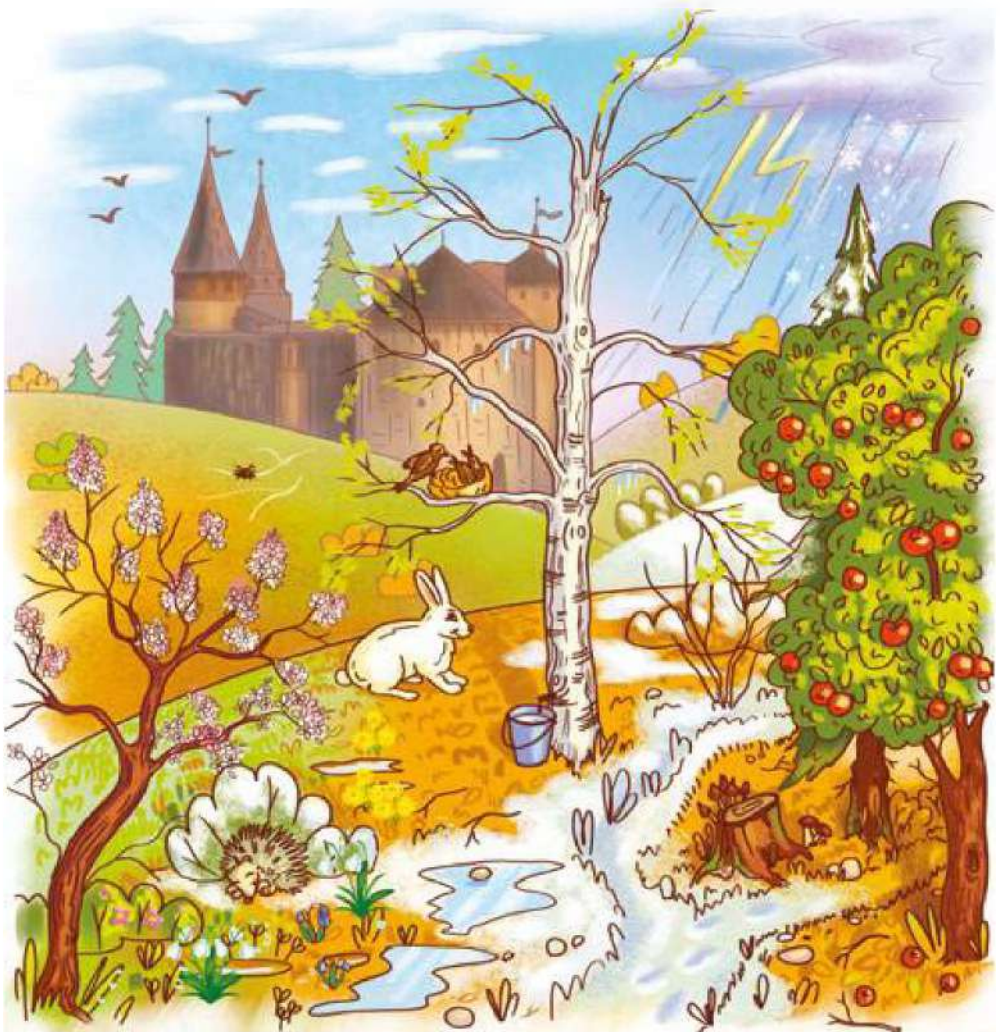
Явище	Прогноз	Чи справдився?
 фіалка	Тепло	Так!
 Квітобайки	Тепло	Так!
 Мамба	Дош	Так!
 Мокрець	Сонячно	Ні.

7. Довідайся, як різні рослини і тварини "передбачають" погоду. За можливості перевір прикмети, які ти відшукав/відшукала.

Як погода впливає на настрій?

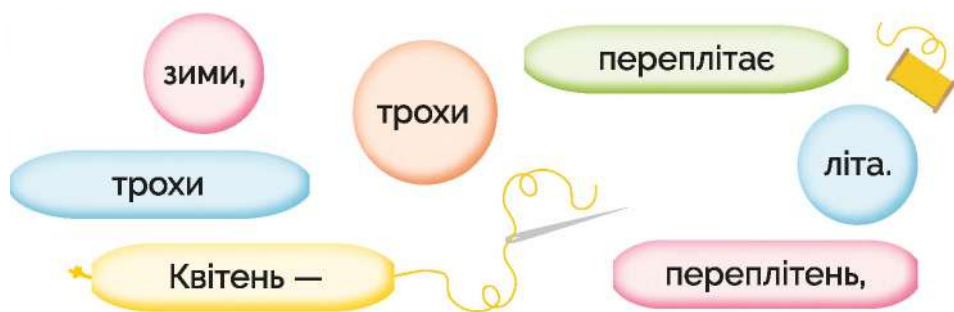
1. Номул зауважив, що з настанням тепла стало цікавіше виконувати завдання діда Оксеника. Жевжикові подобаються весняні зміни. Розглянь малюнок і назви лише ті явища, які відбуваються у природі навесні.

2. Якого елемента бракує в послідовності?

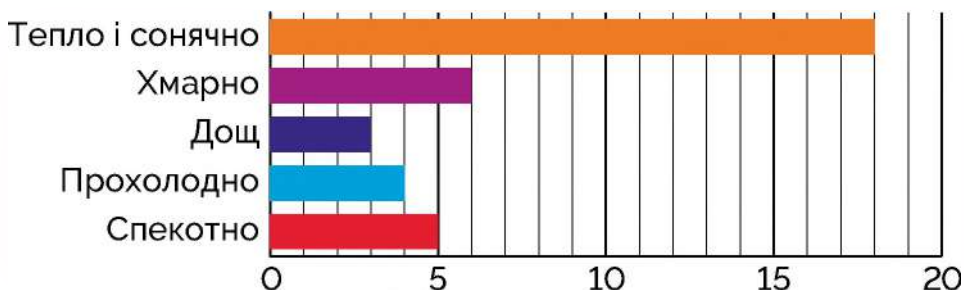
3. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

4. Розглянь малюнки. Як погода впливає на настрій кожної дитини? Розкажи.

5. Третьюокласники обговорювали, яка погода покращує їхній настрій. Результати обговорення подали у вигляді діаграми. Сформулюй три запитання за її даними.

6. Довідайся, яку погоду люблять твої однокласники та однокласниці. Побудуй відповідну діаграму.

НАДІЙНИЙ СХОВОК

Матеріали

Сухі соснові шишки, посудина з водою.

Хід досліду

1. Опустити сухі шишки у воду. Залишити їх на пів години.
2. Зробити припущення, що може відбуватися із шишками у воді. Обґрунтувати свої міркування.
3. Простежити, які зміни відбулися із шишками за цей час.
4. Як ти вважаєш, чому це сталося?

Під твердими лусками шишки зберігається насіння. У суху погоду стиглі шишки розкриваються, вітер підхоплює і розносить насінинки. А коли починається дощ та холоди, шишки закриваються, щоб захистити своє насіння.

До речі, коли закриті шишки висохнуть, вони знову розкриються!

Звідки взялися оці
розчепірені шишки?

Може, у теплі шишки
розпускаються, наче квіти?

Простеж за допомогою шишки – природного гігрометра – як змінюється вологість повітря.

ГІГРОМЕТР ІЗ ШИШКИ

1. Знайди на подвір'ї (незаскленому балконі чи ґанку з дашком) затишне місце, захищене від сильного дощу та вітру.
2. Розмісти там розкрити шишку.
3. Стеж за тим, як змінюється шишка залежно від погоди.

У теплі, сухі дні лусочки шишки будуть відкритими.
При наближенні дощу шишка закриватиметься,
і ми встигнемо підготуватися до негоди.

Золоте й солодке

Дощ почався вранці й тривав до вечора. Номул нервував, адже була саме його черга вирушати на пошуки. Коли негода вщухла, довелося ще добу чекати, аби все просохло і можна було починати виконувати завдання.

Він чатував у садку зрання, адже знав, що комахи-трудівниці скоро прилетять збирати солодкий нектар. Номул трохи хвилювався, бо мав протестувати свій винахід — льотну панель з пропелером, яку треба одягати на спину. Жевжик мав наздогнати бджолу і простежити, де вона ховає мед.

Ось і вона. Зібрала на лапки пилок і полетіла геть. Номул устиг лише незграбно здійнятися у повітря. Ще одна бджола відлітає з гілки — але Номул намагається тримати в польоті рівновагу. Це нелегко! Кілька спроб — і жевжик упевнено долетів за бджолою до самого вулика. Але виявилось, що всередину не можна потрапити.

Доведеться таки вчити бджолину мову. А вона досить складна! Номул притулив голову до вулика і принишк.

Коли з льотка вигулькнула бджола, жевжик чемно звернувся до неї з проханням про краплинку меду. Але задарма вона давати мед не схотіла. Лише погодилася поміняти на порцію пилку, що її Номул мав зібрати з квіточок і доставити до вулика. Довелося Номулу попрацювати й удосконалити свою техніку польоту. Урешті-решт скриня поповнилася медом.

- ☀ Які труднощі долав Номул, виконуючи завдання? Знайди в тексті та прочитай.
- ☀ Чому бджоли не погодилися задарма віддати мед?
- ☀ Що цікавого ти знаєш про бджіл? Розкажи.

Які природні явища бувають небезпечними?

1. Марта з молодшим братом Дем'яном прогулювалися Софіївським парком в Умані. Увагу брата привернув фонтан "Змія", що прикрашає Нижнє озеро. Розв'яжи рівняння і довідайся, скільки метрів складає висота фонтана.

$$y \cdot 20 = 360$$

2. Раптом набігли хмари – навкруги стало темно. Небо пронизала блискавка, пролунав грім. Марта хотіла зателефонувати бабусі, але завагалася. Дем'янко став тягти дівчинку за руку до височенного дерева, аби сховатися під ним. Як, на твою думку, мають вчинити діти? Поясни свої міркування.
3. Розкажи, як уберегтися від блискавки.

4. Роман цікавиться історією України. Гостюючи у тітки в Чигирині, він відвідав музей Богдана Хмельницького. Кілька експонатів особливо вразили хлопчика. Про що вони можуть розповісти?

5. Довідайся про гетьмана Богдана Хмельницького. Поміркуй, якими джерелами інформації ти можеш для цього скористатися.
6. Коли Роман вивчав інформацію про гетьмана, по телебаченню оголосили штормове попередження – насувався ураган. Як мав діяти хлопчик? Змоделюй разом з однокласниками та однокласницями поведінку хлопчика.

Ураган — вітер великої руйнівної сили.

Пам'ятка "Як діяти при наближенні урагану"

Запасись водою і продуктами на 2-3 доби.

Запасись медикаментами.

Переконайся в наявності ліхтариків і свічок.

Зачини двері та вікна.

Вимкни електрику.

7. Дідусь Андріани розповів онуці, що в урочищі Холодний Яр на Черкащині є унікальна галявина підсніжника складчастого, занесеного до Червоної книги України. Цього року підсніжники розквітли 13 березня.

Чи побачить Андріана їх на свій день народження 2 квітня, якщо зазвичай цвітіння триває 3 тижні?

8. Навесні у школі, де навчається Андріана, запланували провести День цивільного захисту. Віднови речення й довідайся, під яким гаслом відбудеться цей захід. Поясни зміст вислову.

дотримуйся

поведінки!

правил

Завжди

безпечної

9. Хто із зображених дітей правильно поводить себе в небезпечній ситуації у громадському місці? Поясни, чому ти так вважаєш. Кому з дітей ти даси поради? Які саме?

Що робити, коли надворі дощ?

1. Коли жевжоліт пролітав над Черкасами, Пузлик побачив в ілюмінатор, що пішов дощ. “Звідки він береться?” – поцікавився жевжик. Як би ти йому відповів/відповіла?

Дощові краплі складаються з молекул води. У маленьких краплях молекул менше. Коли до них приєднуються інші молекули, розмір краплі збільшується.

2. Чи однакові за розміром краплі дощу? Перевір своє припущення, виконавши дослід.

☀ Коли піде дощ, стань під парасолькою чи дахом на вулиці. Простягни аркуш паперу під краплі дощу.

Увага: не можна виконувати цей дослід під час грози.

☀ Тримай аркуш під дощем, доки на нього впаде 20 крапель.

☀ Тепер уважно розглянь папір. Що ти бачиш?

Перед падінням із хмари краплі мають сплюснену форму і більший розмір. Падаючи, вони стикаються з потоком повітря і розділяються на кілька менших краплинок округлої форми, як показано на малюнку.

3. Олеся дуже любить гуляти надворі, коли накрапає дощ. Мама купила доньці гумачки і дощовик. Визнач вартість покупки.

285 грн

237 грн

4. Зоя запитала друзів, що вони роблять, коли надворі дощ. Прочитай їхні відповіді й доповни своїми міркуваннями.

Готую смаколики.

Роблю лепбуки.

Ліплю фігурки з пластиліну.

5. Олексій розповів друзям, що планує виготовити лепбук про Тараса Шевченка, оскільки Черкащину вважають Шевченковим краєм. Як ти гадаєш, чому?

Чернеча гора, де похований поет (Канів).

Маєток пана Енгельгардта, у якого служив Тарас, і тисячолітній дуб, у якому він ховав свої малюнки (Будище).

Дідова хата, у якій народився Т. Шевченко (Моринці).

Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка (Шевченкове).

6. Виготовте свій лепбук про Тараса Шевченка.

- 7. Ясіна запропонувала друзям створити пластиліновий мультфільм до одного з творів Т. Г. Шевченка.

Садок вишневий коло хати.
Хрущі над вишнями гудуть,
плугатарі з плугами йдуть,
співають ідучи дівчата,
а матері вечерять ждуть.

Тарас Шевченко

Створіть свій мультфільм до цього чи іншого вірша, дотримуючись поданої послідовності дій.

- Складіть сценарій за мотивами твору: подумайте, хто дійові особи мультфільму й опишіть основні сцени.
- Виготовте декорації та персонажів.
- Проведіть репетиції вистави.
- Улаштуйте виставу і зніміть її на відео – отримаєте справжній мультфільм.

- Презентуйте свій мультфільм однокласникам і рідним.

8. Учні 3-А класу запросили на перегляд мультфільму учнів та учениць із паралельних класів. Із 3-Б класу прийшли 34 дитини, з 3-В класу – на 8 осіб менше, ніж із 3-Б, а з 3-Г класу – на 9 осіб більше, ніж із 3-В. Скільки дітей подивилися мультфільм?

A 95 дітей

B 103 дитини

B 107 дітей

Дізнайся, як твої емоції впливають на інших.

Яка ж бридка ця квітка.

Нічого у нас не вийде!

Ти малювати не вмієш!

Що ж робити?

А ти пишеш криво!

Не перекидай мене на інших, а впізнай та назви.

Я розлютився, що малюнок не вдався!

А мені подобається!

Хочеш, допоможу?

- ✿ Як виражати негативні емоції, аби не завдати болю іншим?
- ✿ Як варто реагувати, коли хтось сердиться?

Перевір себе

1. У ліцеї, де навчається Тарас, є традиція – організовувати весняну толоку останнього тижня квітня. Хлопчик переглянув прогноз погоди. У які дні ти порадиш провести толоку? Обґрунтуй свої міркування.

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
24	25	26	27	28	29	30
 +8	 +9	 +13	 +10	 +12	 +13	 +15
+5	+6	+6	+5	+6	+7	+9

2. Ліцеїсти вирішили висадити біля школи рослини. Розв'яжи рівняння і довідайся, скільки саджанців висадили діти.

$$37 \cdot x = 296$$

3. Біля ліцею Дарина й Сашко побачили мурах. Дарина зауважила, що вже багато знає про цих комах. Визнач, які твердження істинні.

- ☀ У мурах вісім ніг – тоненьких, але міцних і сильних.
- ☀ Мурахи багато працюють і швидко переміщують предмети, у кілька разів важчі за них.
- ☀ Мурахи завжди пересуваються строем і безпомилково знаходять дорогу до свого гнізда.
- ☀ Мурашки майже всеїдні. Вони нападають на будь-яку здобич, з якою можуть упоратися.

4. Хто із зображених тварин не є комахою? Чому?

5. Спостерігаючи за мурашками, Сашко помітив, що коли набігають хмари, ці комахи ховаються в мурашник і закривають ходи.

Наведи 2-3 приклади того, як рослини і тварини вміють "передбачати" погоду.

6. Василина запропонувала пограти в екологічну гру "Взаємозв'язок у довкіллі". Пограй з однокласниками та однокласницями в цю гру.

Я — кущ. Мені необхідна земля, щоб рости.

7. Визнач, скільки часу тривала весняна толока.

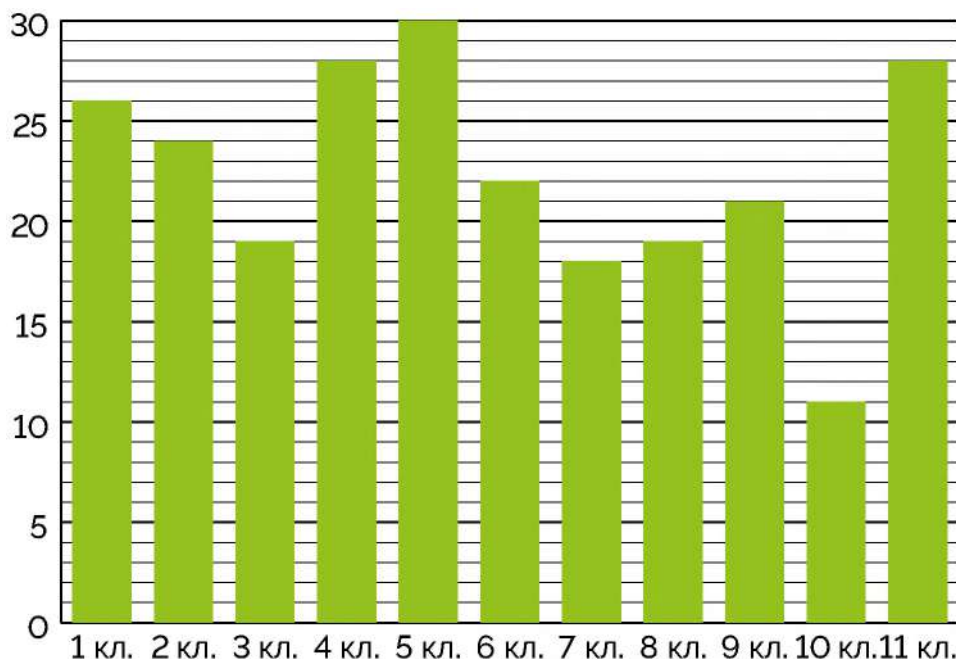
Початок толоки.

Закінчення толоки.

8. Директорка ліцею пані Людмила подякувала всім дітям, які долучилися до весняної толоки. Скільки учнів та учениць узяли участь у ній цього року?

9. Пані Людмила розповіла дітям, що 22 квітня відзначають Усесвітній день Землі, і запропонувала поділитися міркуваннями, як можна допомогти нашій планеті. Доповни відповіді дітей власними ідеями.

Використовувати екоторбинки.

Вимикати зарядні пристрої з розеток.

Здавати використаний папір на макулатуру.

?

10. Аби привернути увагу до проблеми забруднення Землі, третьокласники виготовили поробки із вторинного матеріалу. Зроби свій виріб за інструкцією або власним задумом.

11. Чи може те, чого ти навчився/навчилася впродовж цієї теми, знадобитися тобі в житті? Коли саме?

Я – ЛЮДИНА

Вивчаючи цю тему, ти:

- ✿ “побуваєш” у Чернівецькій та Чернігівській областях;
- ✿ дізнаєшся про дитячі захоплення твоїх рідних;
- ✿ довідаєшся про різні способи розмноження рослин;
- ✿ поміркуєш про гідні й негідні вчинки;
- ✿ дізнаєшся, що робити, якщо порушують твої права;
- ✿ навчишся готувати розчин для мильних бульбашок;
- ✿ створиш електронний фотоальбом.

- ☀ Як гадаєш, яке свято відбувається у школі? Кого на нього запросили?
- ☀ Знайди на малюнку тих, кому весело, самотньо, хто розгублений, засмучений, кому потрібна допомога, хто надає допомогу.
- ☀ Які емоції сповнюють тих, хто переміг в естафеті? А тих, хто програв? Як мають гідно поводитися переможці? А переможені?
- ☀ Як реагують на події глядачі?
- ☀ Які частування принесли на пікнік гості?
- ☀ Які враження від свята залишаться у відвідувачів?

Душа народу

Край неба над горами вже світлішав — це вставало сонечко. А Номулові так не хотілося садити жевжоліт, не долетівши до Чернівецької області лише кілька кілометрів. Може, ризикнути? Хіба так рано хтось помітить чарівний літальний апарат? Зате Блискавка й Пузлик прокинуться і зможуть одразу дізнатися завдання скрині. І Номул ризикнув продовжити політ.

Песик Харитон будив Марту дуже рано, бо любив погуляти подовше. Дівчинка вивела улюбленця надвір. Поки він обнюхував дерева, Марта милувалася рожевим обрієм. Раптом на ньому, як у фантастичних фільмах, з'явився незвичайний літальний апарат.

— Прибульці?! — дівчинка потерла очі. — Такі маленькі!

Вона простягнула руки і зловила металевий корабель завбільшки з м'ячик.

— Ой, а раптом вони кусючі... Летіть собі, куди знаєте...

Номул уже встиг подумки попрощатися з місією. Але Марта випустила "прибульців" тієї самої миті, що й спіймала. Полегшено зітхнувши, він знайшов надійну схованку і посадив жевжоліт. Чи помітили щось інші жевжики? Схоже, що ні. От і добре.

Аж ось Блискавка й Пузлик прокинулися й одразу побігли до скрині. Яка ж іще знахідка має поповнити колекцію? Пісня! Щира, милозвучна українська пісня. Блискавка вирушила на пошуки і доволі швидко почула спів дітей крізь вікно школи.

- ☀ Чому, на твою думку, пісню називають душею народу?
- ☀ Чому Номул ризикнув летіти на світанку? Чи схвалюєш ти вчинок жевжика?
- ☀ Які пісні ти любиш слухати? А співати?

У чому моя неповторність?

1. З ілюмінатора Блискавка побачила ніби якийсь смугастий килим і одразу попросила зупинитися. “Так це ж ціла долина тюльпанів!” – вигукнув Пузлик. Визнач, скільки днів цвіли тюльпани, якщо вони розквітли 21 квітня, а відцвіли 5 травня.

Квітень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Травень						
Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

2. Тюльпан – улюблена квітка Уляни. Дівчинка вирішила навчитися виготовляти її в техніці оригамі. Зроби тюльпан за інструкцією.

Організуйте в класі виставку ваших робіт.

Поміркуйте, чи є серед них дві однакові квітки. Чому?

3. Марина і Степан послушали на YouTube-каналі пісню “Червона рута”. Марина вигукнула: “Яка чудова пісня!”. Степан сказав: “Пісня як пісня”. Чому діти по-різному сприйняли цей твір? Обґрунтуй свою думку.

4. Довідайся, чим прославився Назарій Яремчук. Для цього ти можеш:

- ☀️ знайти інформацію в інтернеті;
- ☀️ запитати в дорослих;
- ☀️ подивитися телепередачу;
- ☀️ прочитати статтю в газеті.

5. Марина зацікавилася творчістю Назарія Яремчука і вирішила разом із дідусем відвідати у Вижниці музей-садибу співака. О котрій годині вони мають приїхати у місто, якщо відомо, що орієнтовний час у дорозі — 1 год 25 хв, а виїхали вони з Чернівців о 9 год 10 хв?

6. Пригадай правила поведінки в музеї. Визнач, які судження істинні, а які — хибні. Кожне хибне висловлювання перетвори на істинне.

- ☀️ У музеї можна голосно розмовляти.
- ☀️ Під час екскурсії треба вимкнути мобільний телефон.
- ☀️ Без дозволу не можна торкатися експонатів.
- ☀️ У музеї не забороняється вживати їжу та напої.

7. У чому твоя неповторність? Розкажи.

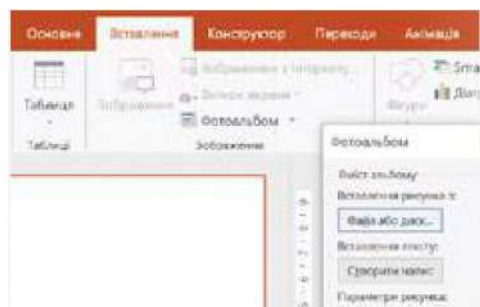
8. Готуючись до Дня матері, Оксанка вирішила виготовити електронний фотоальбом із матусиних фотографій. Ось за яким алгоритмом вона працювала. Розглянь його.

1. Відкрий програму **Microsoft PowerPoint**.

2. Обери на **Стрічці** вкладку **Вставлення**.

3. Натисни кнопку **Фотоальбом** з групи **Зображення**.

4. Натисни у вікні **Фотоальбом** кнопку **Файл або диск**.

5. Обери у вікні **Додавання нових малюнків** місце збереження файлів з фотокартками та виділи потрібний файл.

6. Натисни кнопку **Вставити**.

7. Повтори пункти 3–6 для вміщення до фотоальбому бажаної кількості зображень.

8. Натисни кнопку **Створити**.

9. Оформи титульний слайд.

9. Пригадай окремі факти своєї біографії. Перекажи їх. За бажання створи власний електронний фотоальбом.

Що в мене спільного з моїми родичами?

1. Жевжики дізналися, що в Чернівецькій області є Хотинська фортеця. Її збудували понад 700 років тому. Нині цю історичну пам'ятку вважають одним із семи чудес України.

Подивись відео і назви факт, який вразив тебе найбільше.

svitdovkola.org/3/media9

2. У Хотинській фортеці знімають історичні фільми і проводять фестивалі. Дізнавшись про це, Юрко попросив тітку Орися поїхати з ним до Хотина. Вона працює вчителькою математики, а хлопчик захоплюється логічними задачами. В автобусі тітка запропонувала Юркові виконати завдання. Спробуй і ти впоратися з ними.

- ☀ Три подружки — Оля, Леся й Ганнуся — розфарбували малюнки олівцями трьох кольорів: червоним, синім, зеленим. Оля розфарбувала не червоним і не синім олівцем, Ганнуся — не синім. Яким олівцем розфарбувала свій малюнок кожна з дівчаток?

- ☀ Накресли 5 відрізків так, щоб кожний наступний відрізок був на 3 см коротший, ніж попередній, а довжина останнього дорівнювала 1 см. Якої довжини буде перший відрізок? А решта?

3. На підлозі автобуса Юрко побачив купюри. Як має вчинити хлопчик? Змодельюйте в класі таку ситуацію.

4. Сергій з батьком захоплюються велопрогулянками. У вівторок вони каталися на Театральній площі в Чернівцях. До них підійшла дівчина й подала флaер. Продовж діалог, який міг би відбутися між родичами.

Тату, ти казав, що треба замінити вікна.

**ДЕШЕВІ
ВІКНА
ТА ДВЕРІ!**
тел. 12 34 56

Тут є номер — зателефонуй.

Поміркуй, чи до кожної реклами варто дослухатися. Чому?

5. Христина та її дідусь багато читають. А чи любиш читати ти? Створи рекламу своєї улюбленої книжки і презентуй її у класі.

Пам'ятка "Як створити рекламу"

- ☀ Придумай коротке, цікаве, зрозуміле повідомлення, що спонукає до дій.
- ☀ Використовуй якомога більше ілюстрацій.
- ☀ Вигадай девіз (слоган).

6. Дмитро розпитав бабусю про попередні покоління їхнього роду, про те, які захоплення мали вони. Почуте хлопчик оформив у вигляді газети.

7. Розпитай рідних, що вони робили на дозвіллі в дитячі роки. Що є спільного з твоїм відпочинком?
8. Оформи результати власного дослідження у вигляді газети. Презентуй її в класі.
9. Бабуся навчила Христину, як можна виростити кімнатну фіалку з листка. Які ще способи розмноження рослин тобі відомі? Розкажи.

Розмноження рослин

Насінням

Стебловими живцями

Листковими живцями

Вусами

Цибулинами

Бульбами

Дізнайся, чому потрібно добре готуватися до подорожі.

Позмагаймося, хто першим доїде до озера!

Що сталося?

Треба було вдома колесо підкачати.

Дякую! Хотів бути першим, а тепер добре, що хоч останнім приїду.

⚙ Чим може загрожувати недбала підготовка?

⚙ А як ти готуєшся до активного дозвілля? Розкажи.

Навіщо тобі стільки рідкого мила?
Плануєш генеральне прибирання?

А от і ні! Готую розвагу для свята.

НЕЗВИЧАЙНІ МИЛЬНІ БУЛЬКИ

Матеріали та обладнання

Трубочка для видування мильних бульбашок,
розчин для створення бульбашок (виготов за рецептом),
широка мілка посудина, серветка.

Рецепт 1

- ☀ Вода – 2 склянки;
- ☀ рідке мило – 1 склянка;
- ☀ гліцерин – пів склянки.

Рецепт 2

- ☀ Вода – 1 склянка;
- ☀ рідке мило – 1 склянка;
- ☀ цукор – 2 чайні ложки.

Переглянь відео за посиланням.
Проведи досліди, які запропонувала дівчинка.
svitdovkola.org/3/media10

Хід досліду

1. Налий у тарілку розчин для створення бульбашок, аби він покрив дно на 2-3 мм.
2. Видуй велику мильну бульбашку.
3. Трубочкою обережно проткни бульбашку, що утворилася, і видуй у неї другу.

Найбільший скарб

— Чернігівщина! — захоплено вигукнула Блискавка. — Тут на нас чекає останнє завдання!

— Мабуть, найважливіше! — зауважив Номул.

— І найцікавіше! — підсумував Пузлик. — Порт у скрині показує обличчя щасливих українців.

— Як гадаєте, чи легко буде їх знайти?

— Побачимо. Беріть камери, вирушаємо на це завдання втриьох!

Першим, кого зустріли жевжики, був дідусь, який з насупленим обличчям крокував на зупинку автобуса. Жевжики презирнулися: "Не схожий на щасливого!". Але тут у наплічнику дідуся задзвонив телефон. Побачивши на його екрані обличчя кирпатого хлопчика, дідусь подобрішав, а на вустах заграла усмішка. Жевжики клацнули камерами.

— Богданчику, онуче, привіт! Як справи?

Потім жевжики зустріли багато різних людей: заклопотаних і радісних, утомлених і усміхнених, замислених і натхненних. Деякі були навіть трохи зарюмсані — з ким не буває. Але й багато щасливих. Радів Івась, що нарешті зміг набити м'яч 10 разів. Радів пан Марат, що лелеки зробили гніздо на його хаті. Була щаслива пані Галина, що її книжку вже завезли до книгарень. Раділи учні 3-го класу, що добре впоралися із завданнями. А жевжики робили знімки й теж раділи.

☀ Що дає тобі відчуття щастя? А твоїм рідним і друзям?

☀ Чи можна бути щасливими щомиті? Чому?

☀ Поспостерігай за людьми довкола. Чи багато серед них щасливих? Як ти їх вірізняєш з-поміж інших?

Яку людину називають гідною?

1. Жевжики зупинилися біля входу до скверу імені Богдана Хмельницького, що в Чернігові, і побачили афішу. Про що вони дізналися, прочитавши її? Розкажи.

Свято сім'ї

15 травня о 16:00.

Сквер ім. Б. Хмельницького

Ігри та майстер-класи.

Ярмарок сувенірів
і смаколиків.

Шоу мильних бульбашок.

Правове та психологічне консультування.

2. Вигадай невелику історію від імені одного з персонажів (дівчинки, насмішника, перехожого) про те, що зображено на малюнку. Що передувало цим подіям? Як вони можуть розгортатися далі?

3. Віднови вислів. Поясни, як ти його розумієш.

до тебе.

ставилися

як хочеш,

так,

ВОНИ

Стався

до людей

щоб

4. На "Святі сім"і" дітям запропонували майстер-клас із виготовлення родинного дерева. Зроби власне деревце за інструкцією.

Матеріали та обладнання

- ☀ Дротинка для плетіння з бісеру;
- ☀ ножиці;
- ☀ намистинки і паєтки-листочки;
- ☀ пластилін або гіпс;
- ☀ блискуча фарба чи глітер.

Якого кольору "плоди" твого деревця? Ти обрав/обрала однакові чи різні намистинки? Чому?

5. На майстер-класі Варя не захотіла робити гілочку, яка символізує її молодшу сестричку Іринку, бо вчора вони посварилися. Чи правильно вчинила дівчинка? Чому?

6. Під час шоу мильних бульбашок Максима ненароком зачепив одноліток. Хлопчик замахнувся, аби вдарити кривдника.

Сформулюй, у чому полягає провина кожного з учасників ситуації. Чи поділяєш ти думку,

що кожна людина має демонструвати приклад гідної поведінки, незважаючи на обставини?

7. Готуючись до ярмарку смаколиків, Маринка й Семен спекли кекси. З однієї порції тіста в них вийшло 18 штук. Скільки кексів діти понесли на ярмарок, якщо вони замісили дві порції тіста і пригостили смаколикками всіх членів своєї родини: маму, тата, бабуся й меншого братика?
8. Пригадай ситуацію, коли було порушене твоє або чийсь право на шанобливе ставлення. Як ти повівся/повелася? Чи вдалося вийти із ситуації з честю? Розкажи.

**Якщо порушуються права дитини,
ти можеш звернутися до:**

- ☀️ служби у справах дітей;
- ☀️ закладу соціального захисту дітей;
- ☀️ центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- ☀️ поліції;
- ☀️ закладу освіти.

9. Довідайся, чи є відповідні служби у твоєму населеному пункті, дізнайся номери телефонів.

Навіщо та як допомагати іншим?

1. Перлиною Чернігівщини здавна була притока Дніпра – річка Десна. На жаль, вона сьогодні не в найкращому стані. Учні Сосницької школи вирішили долучитися до Всеукраїнської акції “Врятуй свою річку” і обговорювали, що вони можуть зробити. Доповни їхні міркування власними.

Очистити береги від сміття.

Створити відеоролик із соціальною рекламою.

?

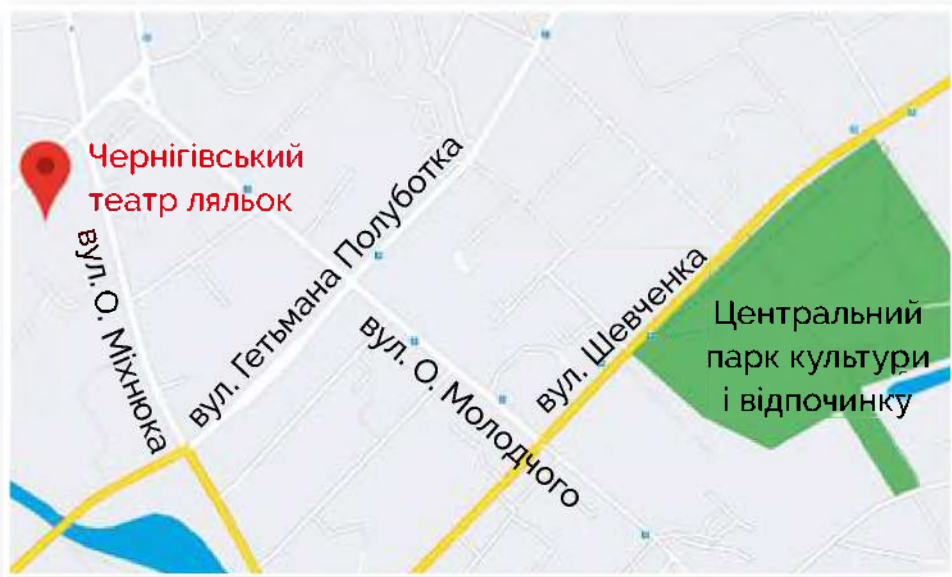
2. Підготуйте проєкт про очищення водойми, яка є у вашому населеному пункті (річка, джерела, озера, ставка). Обґрунтуйте доцільність вашого проєкту, відповідаючи на запитання.

- ⚙️ Яку проблему проєкт допоможе розв'язати?
- ⚙️ Що має бути його кінцевою метою?
- ⚙️ Що саме ви робитимете, аби досягти цієї мети?
- ⚙️ З яких етапів складатиметься ваш проєкт? Як ви діятимете на кожному етапі?
- ⚙️ Які терміни виконання проєкту?
- ⚙️ Хто за що відповідатиме?

3. Оксанка дуже цінує час, який вона проводить зі своїм молодшим братиком Остапчиком. Вони вирішили разом піти до Чернігівського театру ляльок імені Олександра Довженка на виставу “Зайчикові знахідки”. Опиши маршрут дітей, які зараз у Центральному парку культури і відпочинку.

4. Що цінного ти зробив/зробила сьогодні для своїх рідних, знайомих?

5. Петро мав зустрітися зі своїм дядьком – артистом чернігівського ансамблю пісні й танцю “Сіверські клейноди”. Біля переходу він побачив дівчинку, яка потребувала допомоги. Петро перевіз її через дорогу.

Чи можна назвати Петра волонтером? Чому?

6. Чи можеш ти бути волонтером? Обґрунтуй свою думку.

Перевір себе

Протягом року ти разом із жевжиками мандрував/мандрувала Україною. Пригадай, що ти дізнався/дізналася про нашу державу.

1. У якій області тобі було найцікавіше мандрувати? Чому?

2. Якби тобі випала нагода поїхати до однієї з областей, яку б ти обрав/обрала? Чому? З ким тобі хотілося б здійснити цю подорож?

3. У якій області живеш ти? Покажи її на мапі України.

4. Усно опиши віртуальну подорож до одного з об'єктів культурної спадщини рідного краю. За можливості проілюструй світлинами.

5. Під час канікул Дарина їде з бабусяю у Карпати. Поїздка запланована на 29 липня. Чи встигнуть вони повернутися додому до Дня Незалежності України, якщо відпочинок триватиме 25 днів?

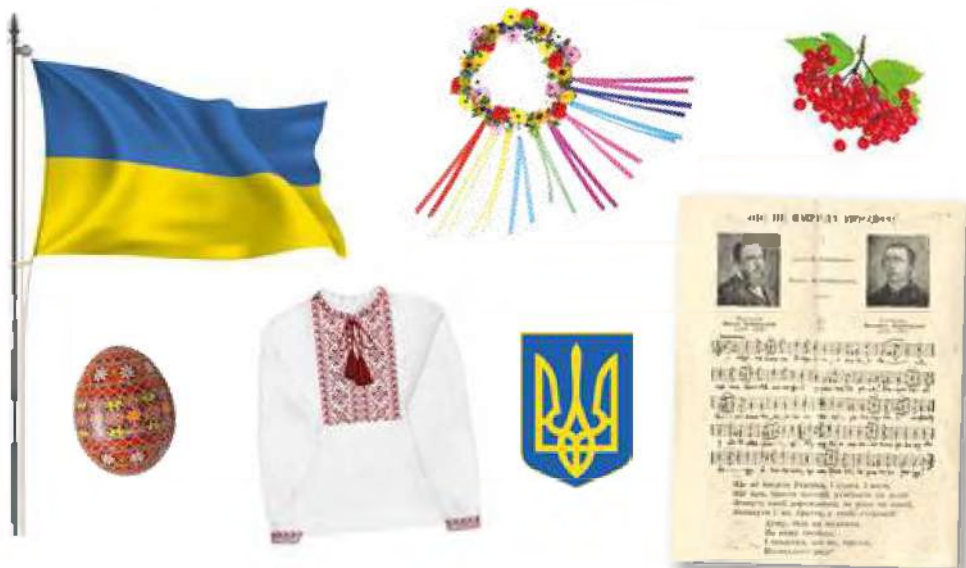
Липень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Серпень

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

6. Розглянь символи України. У які групи їх можна об'єднати? Назви ці групи.

7. Продовж речення усно.

- ☀ Україну омивають ... і ... моря.
- ☀ Найбільша річка України – ... .
- ☀ На території нашої держави є озера: ... .

8. Уяви собі, що влітку до тебе прийдуть гості з іншої країни. Якими національними стравами ти їх пригощатимеш? Розкажи.

9. Після мандрівки Україною учениця 3-го класу написала розповідь. Прочитай її. Сформулюй запитання за змістом твору. Постав їх однокласникам та однокласницям і послухай відповіді.

Моя Батьківщина – Україна

У ній багато різних областей, є моря, гори, степи. Українці люблять свій край, піклуються про рослини та тварин, дбать про екологію.

Я хочу, щоб у нас було більше сонячних і вітрових електростанцій, щоб повітря було чистішим.

Наша країна має давню і славу історію. Мені цікаво дізнаватися про козаків і їхні подвиги.

10. Напиши свою розповідь про Україну. За бажання намалюй ілюстрацію. Презентуй роботу в класі.
11. Прочитай уривок вірша. Які почуття та емоції він викликав у тебе? Розкажи.

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Володимир Сосюра

12. Завершуючи навчання у 3-му класі, учні вирішили всі разом сфотографуватися й помістити світлину в рамку, яку самі й виготовили. Зроби за інструкцією таку рамку для спільної фотографії.

1. Обери фотографію. Виріж із цупкого картону основу для рамки, ширшу від світлини на 2-3 см. Приклей фото на основу.
2. Прикрась рамку на власний смак.
3. Виготов підставку із цупкого картону.
4. Приклей її зі зворотного боку рамки.
5. Поекспериментуй з формою рамки та її дизайном.

13. Що для тебе важливо, коли ти виконуєш завдання? Розкажи.

14. У виконанні яких завдань тобі треба ще повправлятися? Чому? Як саме ти це робитимеш?

Веселка щастя

Нарешті у скрині лежали знахідки з кожного куточка України. Обличчя Блискавки сяяло від задоволення, Пузлик, навпаки, сумовито позирав у вікно, відчуваючи завершення пригоди. Номул тримав курс "На базу".

Дід Оксенік здалека почув шум жевжольота й замислено всміхнувся.

— Хоч я вже не такий, як 100 років тому, а чари таки вдалися.

Ось жевжики вистрибнули на землю, а дід простягнув їм велику зморшкувату долоню.

— Ви — справжня команда! Сміливі, розумні, цілеспрямовані. Дивіться й відчувайте!

Оксенік заплющив очі й промовив чарівні слова. На галявині знову виростили квіти-капсули. Кожен жевжик зайняв своє місце, а скриня відчинилася сама. З портів по черзі виринали всі знахідки й поєднувалися в дивовижний вир, що кружляв по колу. Він плавно здіймався вгору, до самих хмар і навіть вище. У цей момент над усією Україною засяяла яскрава веселка. Кожен, хто побачив її, зрозумів, що щасливий.

- ☀ З якими почуттями ти читаєш завершення казкової оповідки: радієш, що жевжики впоралися із завданням, чи жалкуєш, що пригоди закінчилися?
- ☀ Згадай пригоду, яка запам'яталася тобі найбільше. Чому? Розпитай однокласників та однокласниць, що вразило їх.
- ☀ Що нового ти дізнався/дізналася про свою Батьківщину, читаючи казку "Веселка щастя для України"?

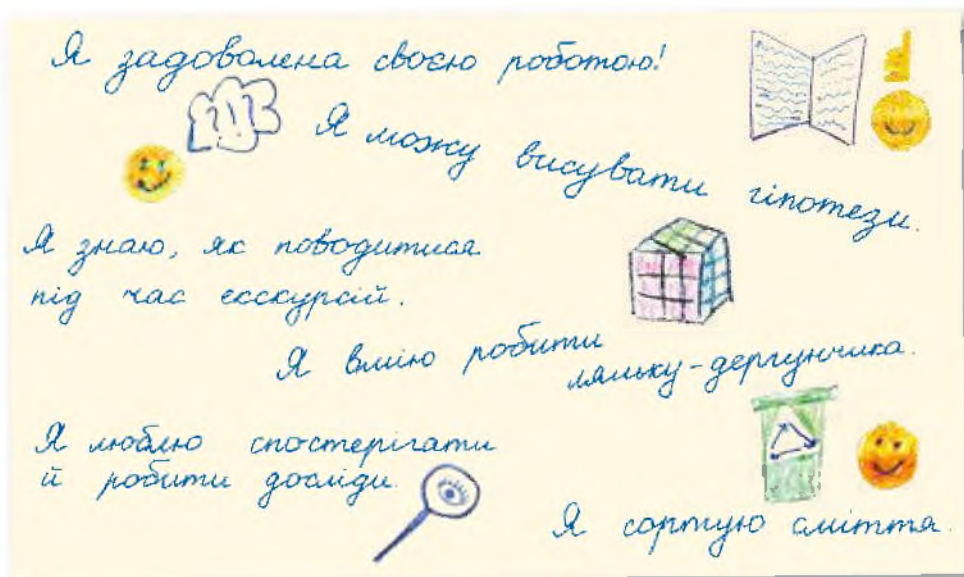
Як ми зростали

1. Візьми обидві частини підручника, за яким ти вчився/вчилася цього року, погортай їхні сторінки й пригадай:

- ☀ що тебе найбільше зацікавило;
- ☀ над чим було складно працювати;
- ☀ яку групову роботу ти вважаєш найвдалішою;
- ☀ які вміння стали тобі у пригоді;
- ☀ якими порадами ти вже скористався/скористалася;
- ☀ про що тобі хочеться дізнатися більше.

2. Оціни свою роботу впродовж цього навчального року і зроби плакат про свої успіхи.

А Аку́стика (с. 76) – чутність звуків у якому-небудь приміщенні (театральній залі, соборі тощо).

Атмосфе́ра (с. 89) – газова оболонка Землі, що під дією сили тяжіння обертається разом з нею.

Б Бу́лінг (с. 26) – цькування, знущання, насміхання над одним із членів колективу.

Бьо́рдинг (с. 42) – спостереження за птахами.

В Відсло́нення (с. 97) – камені або скелі, що “виринули” на земну поверхню.

Волонте́р (с. 133) – людина, яка добровільно і безоплатно робить щось для суспільства, організації чи іншої людини.

Г Графі́к (с. 90) – у математиці означає зображення за допомогою ліній зміни показників різних явищ, процесів тощо.

Д Диску́сія (с. 46) – доброзичливе обговорення якогось проблемного питання.

Е Етнографі́чний (с. 68) – народознавчий; той, що стосується досліджень культури і побуту народів.

Ефі́р (с. 50) – передавання телевізійної чи радіопрограми за допомогою радіохвиль або інтернету.

З Зака́зник (с. 97) – територія, на якій взято під охорону рослини, тварин та інші природні ресурси, заборонено полювання.

Зум (с. 42) – здатність пристроїв (фотоапарата, бінокля тощо) збільшувати зображення об'єктів.

К Каньйо́н (с. 97) – глибока ущелина, зазвичай вимита річкою.

Квілінг (с. 61) – мистецтво виготовлення плоских або об'ємних композицій зі скручених у спіралі смужок паперу.

М Молéкула (с. 108) – найменша частинка речовини, що зберігає її властивості. Складається з атомів.

О Орнітолог (с. 42) – фахівець, що досліджує птахів.

П Піцайóло (с. 24) – майстер з випікання піци.

Провізор (с. 49) – аптекар, фармацевт.

Р Радіозóнд (с. 93) – прилад для вимірювання метеорологічних показників атмосфери й одночасного передавання результатів цих вимірювань за допомогою радіохвиль.

Радіохвільі (с. 50) – явище, яке використовують для бездротового передавання сигналів: музики, мови, зображень.

С Сколіóз (с. 40) – викривлення хребта, що може призвести до захворювання внутрішніх органів.

Супúтник (с. 50) – природний чи створений людиною об'єкт, який рухається навколо планети або зорі.

Супúтницька антéна (с. 50) – спеціальне обладнання для приймання і передавання телевізійних сигналів зі штучного супутника або на нього.

Т Тві́стинг (с. 23) – створення фігур із повітряних кульок.

Ф Флаёр (с. 123) – рекламна листівка.

Ш Шоколатьé (с. 10) – майстер, який виготовляє шоколад і кондитерські вироби з нього.

ТЕМА 5. СВІТ НЕВІДОМИЙ 4

Пригода перша. Дорогою ціною	6
Чому дещо нам невідоме?	7
Як сприймати невідоме?	10

Досліджуємо разом. Голоси вітру	14
--	-----------

Пригода друга. Морські розваги.	16
Чи багато невідомого навколо?	17
Чи може відоме стати невідомим?	20

Перевір себе	22
---------------------------	-----------

ТЕМА 6. СВІТ НЕВИДИМИЙ 26

Пригода перша. Жевжики-рятувальники	28
Як побачити невидимий світ?	29
Які невидимі зв'язки є у природі?	32

Пригода друга. Неймовірні гаджети	36
Яку невидиму силу має слово?	37
Як невидиме може стати видимим?	40

Досліджуємо разом. Спостереження за пташками.	42
---	-----------

Пригода третя. Згода — будує, незгода — руйнує	44
Якою інформацією можна ділитися?	45
У чому сила подорожника?	48

Перевір себе	52
---------------------------	-----------

ТЕМА 7. ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ РЕЧЕЙ 56

Пригода перша. Аварія	58
Що приховує яблуко?	59
Що приховує довкілля?	62

Пригода друга. Сучасні кобзарі	66
Що зберігає історичну пам'ять?	67
Що допомагає людині захищати себе?	70

Досліджуємо разом. Вирощування квасолі	72
---	-----------

Пригода третя. Весняні радощі	74
Кому відомі деякі можливості об'єктів?	75
Які лайфхаки допомагають навчатися?	78
Перевір себе	82

ТЕМА 8. ПОГОДА **86**

Пригода перша. Диво-зернятко	88
Що таке погода?	89
Як синоптики визначають погоду?	92

Пригода друга. Перо лелеки	96
Які рослини і тварини “передбачають” погоду?	97
Як погода впливає на настрій?	100

Досліджуємо разом. Надійний сховок.

Гігрометр із шишки	102
---------------------------------	------------

Пригода третя. Золоте й солодке	104
Які природні явища бувають небезпечними?	105
Що робити, коли надворі дощ?	108

Перевір себе	112
---------------------------	------------

ТЕМА 9. Я – ЛЮДИНА **116**

Пригода перша. Душа народу	118
У чому моя неповторність?	119
Що в мене спільного з моїми родичами?	122

Досліджуємо разом. Незвичайні мильні бульки	126
--	------------

Пригода друга. Найбільший скарб	128
Яку людину називають гідною?	129
Навіщо та як допомагати іншим?	132

Перевір себе	134
---------------------------	------------

Пригода третя. Веселка щастя	138
Як ми зростали	139

Словник	140
----------------------	------------

Навчальне видання

ВОЛОЩЕНКО Ольга Володимирівна
КОЗАК Олександра Петрівна
ОСТАПЕНКО Ганна Сергіївна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 3 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Головний редактор *Олексій Андрусич*
Відповідальна за випуск *Оксана Проценко*
Редакторки *Юлія Журлакова, Людмила Подобна*
Літературні редакторки *Богдана Воронкова, Діана Орел*
Коректорки *Ольга Мельник, Ніна Любаченко*
Дизайн *Катерини Будзинської*

Художники: *А. Верещак, В. Богданюк, К. Будзинська, Л. Горошко, О. Нашивочников, М. Пилипенко, Л. Подобна, Д. Проценко, К. Степанишева, О. Шатохін*. У підручнику також використано ілюстрації відповідно до умов стандартної ліцензії *pixabay.com* та *freepic.com* таких авторів: *Benzoix, brgfx, flatart, foodiesfeed, Freepik, iconicbestiary, macrovector, macrovector_official, pch.vector, pikisuperstar, pressfoto, prostooleh, Racool_studio, vectorpocket*.
Фото дитячих робіт і дослідів підготували *Л. Авраменко, І. Вінтоняк, Л. Кульчинська, Н. Людкевич, К. Остапенко, Т. Хіжина, А. Шрамко, Н. Янчевська*.

Формат 70 x 100 ¹/₁₆.

Ум. друк. арк. 11,67 + 0,32 форзац.

Обл.-вид. арк. 8,41 + 0,51 форзац + 0,15 обкл.

Наклад 99 269 пр.

Зам. № 600402.

ТОВ "ВИДАВНИЦТВО "СВІТИЧ"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1203 від 21.01.2003 р.

Адреса: вул. Ю. Коцюбинського, 7, м. Київ, 04053.

SVITDOVKOLA.ORG

Видруковано у друкарні ТОВ "КОНВІ ПРІНТ",
03680, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 12.
Свідоцтво ДК № 6115 від 29.03.2018 р.